

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

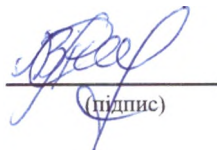
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА МИТНОЇ
СПРАВИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

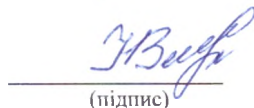
на тему: Світовий АПК: порівняльний аналіз розвитку в розрізі країн
різних рівнів соціально-економічного розвитку

Здобувача вищої освіти 1 рівня, 4 курсу, групи МЕБ-19-1,
спеціальності "Міжнародні економічні відносини",
освітня програма "Міжнародні економічні відносини"

(підпис)

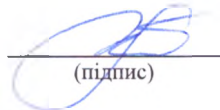
Петриш Єлизавета Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник

(підпис)

Стежко Надія Володимирівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Гарант освітньо-професійної програми

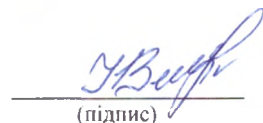

(підпис)

Белінська Яніна Василівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри _____

протокол від «10» 05 2023 № 12

Завідувач кафедри

(підпис)

Стежко Надія Володимирівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2023

Регистрація № 23 16.05.2023 [підпис]
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки 90 захисту 10.05.2023 [підпис]
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 95 / A 14.06.2023 [підпис]
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: [підпис] А.А. Харченко
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

[підпис]
(підпис)

Н.В. Венжко
(ініціали, прізвище)

[підпис]
(підпис)

І.В. Берімова
(ініціали, прізвище)

[підпис]
(підпис)

О.В. Токмач
(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст кваліфікаційної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	28		16.06.2023 Харченко І.А. Степанюк Н.В. Белінська І.В. Людський М.С.
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	10		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	48		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	9		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	3		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	8		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	47		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	95		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
95	A	5	16.06.2023	Харченко І.А. Степанюк Н.В. Белінська І.В. Людський М.С.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	B	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	EX	2 (незадовільно)

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи

Кафедра міжнародних економічних відносин

Спеціальність “Міжнародні економічні відносини”

Освітня програма “Міжнародні економічні відносини”

Затверджую

Завідувач кафедри УЗМФ

« 18 » 08 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу

здобувачу вищої освіти

Петриш Єлизавета Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи — Світовий АПК: порівняльний аналіз розвитку в розрізі країн різних рівнів соціально-економічного розвитку.

Затверджена наказом ректора від «9» 11 2022 № 1187

2. Строк здачі закінченої роботи — 01.05.2023

3. Цільова установка — дослідити особливості розвитку світового АПК в умовах асиметричності соціально-економічного розвитку країн.

Мета роботи — дослідити та проаналізувати розвиток світового АПК через взаємозв'язок економічних суб'єктів та соціальних груп населення різних країн.

Об'єкт дослідження — особливості розвитку АПК в умовах асиметричності світового розвитку.

Предмет дослідження — зіставлення різних рівнів соціально-економічного розвитку крізь призму розвитку світового АПК.

База дослідження — Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; Державна служба статистики; Світова організація торгівлі (World Trade Organization); Європейська асоціація вільної

торгівлі (European Free Trade Association); Конференція ООН з торгівлі та розвитку (United Nations Conference on Trade and Development); Світовий банк (World Bank); Статистичне відомство європейського співтовариства (EUROSTAT).

4. Вихідні дані до роботи — наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, статичні дані міжнародних організацій, ресурси Інтернет.

5. Перелік графічного матеріалу — схеми, рисунки, графіки, діаграми та таблиці за темою та об'єктом дослідження.

6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом): титульна сторінка; бланк оцінювання кваліфікаційної роботи; завдання на дипломну роботу; анотацію та ключові слова (українською та англійською мовами); зміст кваліфікаційної роботи; вступ; критичний огляд літератури з теми дослідження та опис методики, інструментарію та джерела інформації за темою дослідження; практичні результати дослідження; пропозиції щодо удосконалення (покращення) одержаних результатів; висновки; список використаних джерел; додатки.

7. Календарний план виконання кваліфікаційної роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Вибір теми	до 01.11.2022 р.	01.11.2022 р.
2	Вивчення літературних джерел та складання плану роботи	до 10.12.2022 р.	09.12.2022 р.
3	Підготовка 1 розділу дипломної роботи та надання його керівнику	10.12.2022 р.	10.12.2022 р.
4	Підготовка 2 розділу дипломної роботи та надання його керівнику	01.02.2023 р.	01.02.2023 р.
5	Доопрацювання 1 та 2 розділу дипломної роботи та надання їх керівнику	10.02.2023 р.	10.02.2023 р.
6	Підготовка 3 розділу дипломної роботи та подання їх керівнику	10.03.2023 р.	10.03.2023 р.
7	Підготовка вступу та висновків до дипломної роботи та подання її керівнику	01.04.2023 р.	01.04.2023 р.
8	Доопрацювання дипломної роботи та подання її керівнику	01.05.2023р.	01.05.2023р.

Продовження таблиці

1	2	3	4
9	Отримання відгуку керівника дипломної роботи	до 06.05.2023 р.	03.05.2023 р.
10	Допуск дипломної роботи до захисту (попередній захист)	6-10.05.2023 р.	6-10.05.2023 р.
11	Отримання зовнішньої рецензії на дипломну роботу	Орієнтовно до 10.05.2023 р.	Орієнтовно до 10.05.2023 р.
12	Захист дипломної роботи	Орієнтовно 10-15.06.2023 р.	Орієнтовно 10-15.06.2023 р.

8. Дата видачі завдання «25» жовтня 2022

9. Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

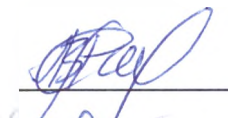
Стежко Н.В.
(прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Белінська Я.В.
(прізвище, ініціали)

10. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис)

Петриш Є.В.
(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Світовий АПК: порівняльний аналіз розвитку в розрізі країн різних рівнів соціально-економічного розвитку

(назва кваліфікаційної роботи)

Мета роботи – дослідити та проаналізувати розвиток світового АПК через взаємозв'язок економічних суб'єктів та соціальних груп населення різних країн.

Завданнями роботи є:

1. Визначити сутність та особливості розвитку світового АПК.
2. Прослідкувати структурну характеристику світового АПК.
3. Простежити сучасні тенденції розвитку світового АПК.
4. Проаналізувати вплив соціально-економічного розвитку країни та рівень розвитку АПК.
5. З'ясувати проблеми та запропонувати перспективи розвитку світового АПК залежно від рівня соціально-економічного розвитку країни.

Предметом дослідження є зіставлення різних рівнів соціально-економічного розвитку крізь призму розвитку світового АПК.

Об'єктом дослідження виступає особливості розвитку АПК в умовах асиметричності світового розвитку.

Базою дослідження виступає Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; Державна служба статистики; Світова організація торгівлі; Європейська асоціація вільної торгівлі; Конференція ООН з торгівлі та розвитку; Світовий банк; Статистичне відомство європейського співтовариства.

За результатами дослідження сформульовані відповідні висновки та пропозиції щодо розвитку світового АПК залежно від рівня соціально-економічного розвитку різних країн.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності на підприємствах, що задіяні у галузях АПК, та, безпосередньо, стосуються взаємозв'язку економічних суб'єктів та соціальних груп населення різних країн.

Кваліфікаційна робота містить 65 сторінок, 8 таблиць, 12 рисунків, список використаних джерел з 40 найменувань.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, поняття АПК, галузі АПК, сільське господарство, аграрно-промислова продукція, соціально-економічний розвиток країни, розвиток АПК залежно від рівня соціально-економічного розвитку.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2023.

Рік захисту кваліфікаційної роботи – 2023.

SUMMARY

The global agro-industrial complex: comparative analysis of development in the context of countries with different levels of socio-economic development

(title of qualification work)

The purpose of the work is to investigate and analyze the development of the global agro-industrial complex through the interconnection of economic entities and social groups of the population of different countries.

The objectives of the work are:

1. To define the essence and features of the development of the world agro-industrial complex.
2. To trace the structural characteristics of the world agro-industrial complex.
3. To trace the current trends in the development of the world agro-industrial complex.
4. To analyze the impact of socio-economic development of the country and the level of development of the agro-industrial complex.
5. Identify problems and propose prospects for the development of the world agro-industrial complex depending on the level of socio-economic development of the country.

The subject of the work is the comparison of different levels of socio-economic development through the prism of the development of the global agro-industrial complex.

The object of the work is the peculiarities of the development of the agro-industrial complex in the context of asymmetric global development.

The research is based on the Ministry for Development of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine; State Statistics Service of Ukraine; World Trade Organization; European Free Trade Association; United Nations Conference on Trade and Development; World Bank and EUROSTAT.

Based on the results of the study, the author formulates relevant conclusions and proposals for the development of the global agro-industrial complex depending on the level of socio-economic development of different countries.

The obtained results can be used in practical activities at enterprises involved in the agro-industrial complex and are directly related to the interconnection of economic entities and social groups of the population of different countries.

The qualification work contains 65 pages, 8 tables, 12 figures, a list of 40 references.

Keywords: agro-industrial complex, the concept of agro-industrial complex, agro-industrial sectors, agriculture, agro-industrial products, socio-economic development of the country, development of the agro-industrial complex depending on the level of socio-economic development.

Year of qualification work – 2023.

Year of defense of the qualification work – 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО АПК.....	6
1.1. Сутність та особливості розвитку світового АПК.....	6
1.2. Галузева структурна характеристика світового АПК.....	14
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО АПК.....	22
2.1. Сучасні тенденції розвитку світового АПК.....	22
2.2. Вплив соціально-економічного розвитку країни на рівень розвитку АПК.....	29
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО АПК ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ.....	41
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Актуальність теми. Аграрний сектор є однією із пріоритетних сфер економіки країни. Він впливає на визначення її місця в міжнародному поділі праці та формування рівня конкурентоспроможності. Завдяки нарощуванню обсягів сільськогосподарського виробництва, країна може значно наростила свій експортний потенціал та увійти до числа провідних країн-експортерів за низкою видів сільськогосподарської продукції. Водночас розвиток аграрного сектору стикається з низкою проблем, які обмежують можливості максимально повного використання наявного виробничого потенціалу. Насамперед, це стосується недостатньої ефективності господарювання, низької товарності багатьох господарств, переважно сировинної орієнтації експорту. Особливо гостро відчувається брак інновацій як у сільському господарстві, так і в розвитку інфраструктури аграрного ринку. Це призводить до відставання країни від провідних держав світу за рівнем урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби, енергомісткості аграрного сектору.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Дослідженню теоретичних аспектів функціонування АПК приділили увагу такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як В. В. Вітвіцький, М. В. Вітченко, В. О. Гуцало, І. Г. Кириленко, В. В. Небелас, О. Г. Мордвінов, Н. І. Мезенцева, А. О. Титаренко, Н. В. Черевик, О. П. Атамас, І. А. Мінаков, О. В. Соколов, В. В. Журавльова, М. Й. Хорунжий, С. І. Дем'яненко, Л. А. Бадюк, Л. Т. Чернюк, М. Д. Пістун, Є. М. Воробйов, Т. Ю. Гела, Ю. А. Гороховець, М. А. Кравець, М. С. Гріхогодов, Н. А. Казакова, М. І. Куликов, Г. П. Журавльова, М. М. Громико, М. І. Забєліна, Н. А. Попов, О. О. Томілін, Я. А. Жаліло, О. В. Собкевич, В. М. Русан, Н. О. Лисенко, Н. В. Білошкурська, Т. В. Остапенко, І. Ю. Сиваченко, Д. З. Коров'яковський, С. В. Коляденко, Н. В. Стежко, В. Месель-Веселук, М. Малік та ін.

Але, необхідно зауважити, що деякі теоретико-концептуальні аспекти щодо визначення сутності та структури АПК досі залишаються дискусійними та вимагають подальших досліджень.

Мета дослідження — дослідити та проаналізувати розвиток світового АПК через взаємозв'язок економічних суб'єктів та соціальних груп населення різних країн.

Завдання дослідження такі:

1. Визначити сутність та особливості розвитку світового АПК.
2. Прослідкувати структурну характеристику світового АПК.
3. Простежити сучасні тенденції розвитку світового АПК.
4. Проаналізувати вплив соціально-економічного розвитку країни на рівень розвитку АПК.
5. З'ясувати проблеми та запропонувати перспективи розвитку світового АПК залежно від рівня соціально-економічного розвитку країни.

Об'єкт дослідження — особливості розвитку АПК в умовах асиметричності світового розвитку.

База досліджень — Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; Державна служба статистики; Світова організація торгівлі (World Trade Organization); Європейська асоціація вільної торгівлі (European Free Trade Association); Конференція ООН з торгівлі та розвитку (United Nations Conference on Trade and Development); Світовий банк (World Bank); Статистичне відомство європейського співтовариства (EUROSTAT).

Предмет дослідження — зіставлення різних рівнів соціально-економічного розвитку крізь призму розвитку світового АПК.

Методи дослідження. У процесі виконання дипломної роботи використовувалися загальнонаукові методи та прийоми дослідження, а саме: діалектичний, абстрактно-логічні методи, а також метод аналізу і синтезу, аналогії і співставлення та різного роду економіко-статистичні прийоми.

Науково-практична значимість одержаних результатів. У дипломній роботі проаналізовано сучасні тенденції розвитку світового АПК, а також запропоновано перспективи розвитку світового АПК залежно від рівня соціально-економічного розвитку країни.

Апробація результатів роботи. Дана дипломна робота у науковому аспекті розкриває зміст питань розвитку світового АПК залежно від рівня соціально-економічного розвитку країни. Фундаментом для написання даної роботи слугували наукові доробки провідних вітчизняних та зарубіжних учених та інша наукова література.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали проведеного дослідження стануть у нагоді для подальшого вивчення специфіки впливу соціальних груп населення на економіку країни, зокрема на функціонування АПК. Вони можуть бути використані під час викладання курсів та спецкурсів із економіки зарубіжних країн та регіональної економіки.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи – дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять 8 таблиць та 12 рисунків, висновків, списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг дипломної роботи 65 сторінок.

В першому розділі висвітлюються теоретико-методологічні засади розвитку світового АПК. В другому розділі проаналізовано сучасний стан розвитку світового АПК. В третьому розділі виявлено проблеми та запропоновано перспективи розвитку світового АПК залежно від рівня соціально-економічного розвитку країни.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО АПК

1.1. Сутність та особливості розвитку світового АПК

Агропромисловий комплекс — один з найважливіших комплексів державної економіки. Він являє собою сукупність галузей народного господарства, пов'язаних між собою економічними відносинами з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання сільськогосподарської продукції. Спільними кінцевими цілями діяльності даних галузей є:

- 1) найбільш широке задоволення потреб громадян в продовольстві та споживчих товарах із сільськогосподарської сировини;
- 2) забезпечення продовольчої безпеки;
- 3) докорінна зміна умов життя і праці сільського населення на основі зростання ефективності функціонування комплексу [1, с.6].

Загалом, варто сказати, що підходи до визначення поняття є досить відмінними. АПК розглядають як:

- 1) комплекс інтегрованих галузей;
- 2) сукупність галузей народного господарства;
- 3) сукупність галузей економіки країни;
- 4) інтегровану органічну систему;
- 5) міжгалузеву територіально-виробничу одиницю тощо.

У досліджених працях автори акцентують свою увагу на цілісності системи АПК, щільності взаємозв'язків складових цієї системи та їх відношенні до міжнародних економічних відносин (табл. 1.1).

Отже, представлені тлумачення сутності поняття агропромислового комплексу дають можливість зазначити, що АПК здебільшого розуміють як систему і/або сукупність галузей економіки країни, що займаються виробництвом, переробкою, зберіганням і доведенням до кінцевого споживача аграрної продукції.

Підходи щодо визначення сутності поняття “агропромисловий комплекс” як системи чи сукупності галузей

Автор	Визначення
В. В. Вітвіцький	Сукупність галузей народного господарства, які пов'язані з розвитком сільського господарства, обслуговуванням його виробництва і доведенням сільськогосподарської продукції до споживача.
IGI Global	Комплекс інтегрованих галузей (тваринництво, рослинництво, харчової, сільськогосподарської техніки, органічне сільське господарство) і допоміжні споруди (зберігання, страхування, транспорт, розподіл продуктів харчування і сільськогосподарської продукції).
Delta Farm Press	Сукупність галузей економіки країни, що включає сільське господарство і галузі промисловості, тісно пов'язані з сільськогосподарським виробництвом, які здійснюють перевезення, зберігання, переробку сільськогосподарської продукції, постачання її споживачам, щоб забезпечити сільське господарство технікою, хімікатами і добривами, які обслуговують сільськогосподарське виробництво.
BIOFACH	Сукупність галузей народного господарства, пов'язаних між собою економічними відносинами з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання сільськогосподарської продукції.
Економічний словник-довідник	Сукупність галузей народного господарства, зайнятих виробництвом, переробкою, збереженням і доведенням до споживача сільськогосподарської продукції сукупність взаємопов'язаних галузей народного господарства, об'єднаних особливою цільовою функцією (забезпечення населення продуктами харчування і предметами народного споживання сільськогосподарського походження), що розвиваються відповідно до конкретних природно географічних і суспільно-географічних особливостей територій.
Економічний словник	Сукупність галузей народного господарства, пов'язаних між собою економічними відносинами з приводу виробництва, розподілу, обміну, переробки і споживання сільськогосподарської продукції.
Великий економічний словник	Сукупність галузей народного господарства, що включає сільське господарство і галузі промисловості, тісно пов'язані з сільськогосподарським виробництвом, які здійснюють транспортування, зберігання, переробку сільськогосподарської продукції, доведення її до споживача, щоб забезпечити сільське господарство технікою і добривами тощо.
Сучасний економічний словник	Сукупність галузей економіки країни, що включає сільське господарство і галузі промисловості, тісно пов'язані з сільськогосподарським виробництвом, які здійснюють перевезення, зберігання, переробку сільськогосподарської продукції, постачання її споживачам, щоб забезпечити сільське господарство технікою, хімікатами і добривами, які обслуговують сільськогосподарське виробництво.

Автор	Визначення
М.Й. Хорунжий	Інтегрована органічна система, частина всього народного господарства, яка базується на взаємодії відтворювального процесу в тих сферах і галузях, які мають пряме відношення до задоволення потреб суспільства в продовольчих і непродовольчих товарах, одержаних із сільськогосподарської сировини.
С.І. Дем'яненко	Міжгалузева територіально-виробнича одиниця, від рівня і збалансованості розвитку складових сфер якої залежить забезпеченість потреб населення в продовольчій продукції, його добробут.
Л.А. Бадюк	Вертикально інтегрована і скоординована сукупність галузей і підприємств, зайнятих виробництвом продовольства, продуктів з сільськогосподарської сировини, їхнім зберіганням, переробкою і доведенням до споживача.
Л.Т. Чернюк	Система (сукупність) взаємозв'язаних галузей промисловості і сільського господарства, завданням якої є виробництво, переробка, зберігання сільськогосподарської продукції і доведення її до споживача.
М.Д. Пістун	Єдність галузей і сфер діяльності, які на основі міжгалузевих зв'язків беруть участь у виробництві, заготівлях, переробці, зберіганні, транспортуванні та оптовій реалізації готової сільськогосподарської продукції.
Є.М. Воробйов, Т.Ю. Гела	Велике міжгалузеве утворення, органічна частина економіки країни, яка включає сукупність галузей, пов'язаних між собою процесом відтворення, основне завдання якого — забезпечення продовольчої безпеки країни, оптимальних норм харчування населення, створення експортного потенціалу сировини і продовольства.
Ю.А. Гороховець	Сукупність взаємопов'язаних галузей народного господарства, основним завданням яких є забезпечення населення продуктами харчування.
М.А. Кравець, М.С. Гріхогодов, Н.А. Казакова	Цілісна народногосподарська система взаємопов'язаних в своєму розвитку галузей, які забезпечують виробництво сільськогосподарської сировини та продовольства, їх заготівлю, зберігання, переробку і реалізацію населенню.
І.А. Мінаков, О.В. Соколов, М.І. Куликов	Сукупність галузей народного господарства, пов'язаних між собою економічними відносинами з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання сільськогосподарської продукції.
Г.П. Журавльова, В.В. Громико, М.І. Забеліна	Функціональна багатогалузева підсистема, що відображає взаємодію сільського господарства та пов'язаних з ним галузей економіки з виробництва сільськогосподарської техніки, сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації.
Н.А. Попов	Складна інтегрована соціально-економічна система взаємопов'язаних галузей, котрі здійснюють відтворення продуктивних сил і виробничих відносин.

Джерело: [2,6,7,9].

Але також існують й інші обґрунтовані твердження щодо суті поняття

АПК з точки зору об'єднання підприємств та різних видів діяльності (табл. 1.2).

Безперечно, сутність АПК проявляється у його функціях, які досі чітко не визначені. За результатами аналізу праць провідних вчених, можна виокремити основні функції АПК:

1) соціально-економічна – забезпечення державної безпеки (задоволення потреб населення товарами, виготовленими із сільськогосподарської сировини при мінімальних витратах праці й засобів виробництва);

2) територіальна – врахування конкретних природно-географічних та суспільно-географічних особливостей регіону;

3) промислова (виробнича) – вирощування й майбутня переробка сільськогосподарської сировини, виготовлення продовольчих та інших товарів [3,с.70].

Найбільш основною економічною функцією АПК є задоволення потреб споживачів і скорочення затрат на виробництво і переробку продукції, а також покращення соціальних умов працівників. Ця мета здійснюється через розв'язання суперечностей і усунення негативних наслідків. Це і соціально-економічна диференціація, і банкрутство фермерів, особливо дрібних, і втрата ними економічної та виробничої самостійності, і згортання виробництва певної продукції в деяких районах і навіть країнах, і загострення проблем реалізації продукції та зайнятості тощо [6].

Агропромисловий комплекс — це відмінно новий рівень розвитку зв'язків і взаємозалежностей сільського господарства з іншими сферами економіки. Вони, фактично, зливаються в цілісний організм, який функціонує як єдине ціле. Здобуття загального кінцевого результату, яким є задоволення потреб населення у продовольчих товарах та сільськогосподарській сировині, залежить від одночасного розвитку усіх суб'єктів АПК [4].

Агропромисловий комплекс — це не лише сукупність галузей і окремих підприємств загального організаційно-технологічного процесу, пов'язаних між собою видозміненими економічними відносинами. Його

формування є загальнодержавною, а в інших випадках навіть міжнародною координацією виробництва й реалізації об'ємної групи споживчих товарів, перш за все продовольства та товарів, які безпосередньо пов'язані з сільським господарством [6].

Таблиця 1.2

Підходи щодо визначення сутності поняття “агропромисловий комплекс” як об'єднання підприємств та різних видів діяльності

Автор	Визначення
О.О. Томілін	Складний комплекс виробництва, який об'єднує різні галузі сільського господарства, головним завданням якого є забезпечення країни продовольством та сільськогосподарською сировиною.
Я.А. Жаліло, О.В. Собкевич, В.М. Русан	Важливий сектор національної економіки, що об'єднує різні види економічної діяльності при виробництві сільськогосподарської продукції, продуктів харчування, а також доставці їх до кінцевого споживача.
Н.О. Лисенко, Н.В. Білошкурська	Стратегічно важлива галузь народного господарства, яка поєднує все виробництво сільськогосподарської продукції (аграрні підприємства), її переробку (переробні підприємства АПК) та агропромисловий сервіс.
В.В. Небелас	Сукупність виробничо-взаємопов'язаних підприємств з вирощування, зберігання, заготівлі, транспортування, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції, а також обслуговуючих та допоміжних підприємств та організацій.
О.П. Атамас	Міжгалузева територіально-виробнича одиниця, від рівня і збалансованості розвитку складових сфер якої залежить забезпеченість потреб населення в продовольчій продукції, його добробут.
Т.В. Остапенко	Цілісне полікомпонентне утворення, що складається з видів діяльності основного виробництва, виробничої та соціальної інфраструктури, пов'язаних між собою технологічними, організаційними та економічними зв'язками з приводу виробництва, обміну, розподілу та споживання продукції сільськогосподарського походження задля досягнення інтеграційної мети національної соціально-економічної системи – забезпечення продовольчої та агросировинної безпеки держави.
І.Ю. Сиваченко, Д.З. Коров'яковский	Система виробничо-економічних відносин сільського господарства з галузями промисловості та іншими сферами народного господарства, які його обслуговують, досягаючи рівня агропромислової інтеграції.
С.В. Коляденко	Сукупність галузей і видів діяльності народного господарства, які на основі планомірного розподілу праці забезпечують виробництво продуктів харчування та інших споживчих товарів аграрного походження, а також засобів виробництва і послуг для сільського виробництва і переробних галузей промисловості.

Джерело: [10].

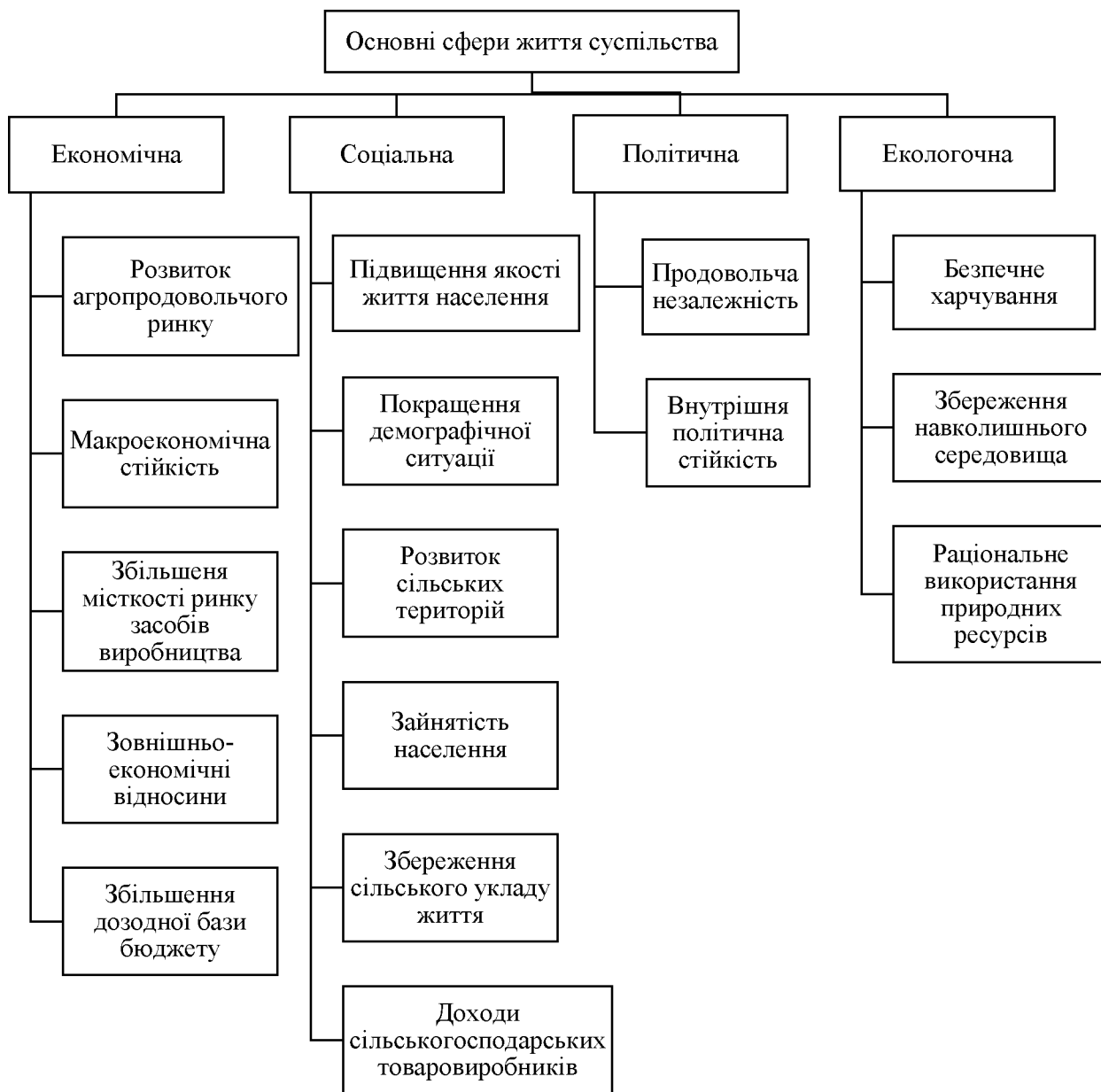
Агропромисловий комплекс відіграє провідну роль у розвитку економіки та соціально-політичного життя кожного суспільства. Він належить до числа головних народногосподарських комплексів, що розкривають умови підтримки життєдіяльності суспільства. Заразом не можна не помітити, що розвиток АПК позитивно впливає на підвищення продуктивності праці, зближення умов життя міського і сільського населення, технічне нівелювання сільського господарства і промисловості, підвищення самозабезпеченості країн власними продуктами харчування, полегшення та економії праці домогосподарств, підвищення кваліфікації робочої сили, зменшення аграрного перенаселення і впорядкування соціальної міграції тощо (рис.1.1).

У більшості країн з перехідною економікою продовжується розбудова агропромислового комплексу, де загарантовано лише організаційно-юридичне, а не економічне об'єднання сфер АПК. Його мета полягає у забезпеченні реальної економічної єдності, насамперед між сільським господарством і взаємопов'язаними з ним сферами промисловості та інфраструктури, тому що неузгодженість у їхньому розвитку та порушення еквівалентності в обміні між ними наразі не дають перспектив здобути відчутних економічних і соціальних результатів.

Отож, у сучасному розвитку агропромислового комплексу можна виділити ряд наступних характерних тенденцій:

- 1) швидкими темпами розвивається міжгалузева кооперація;
- 2) для сучасного етапу характерне надвиробництво продуктів харчування;
- 3) зростає роль великих об'єднань у сільському господарстві;
- 4) зростає виробництво продукції сільського господарства в розрахунку на душу населення;
- 5) відбувається поступове скорочення використовуваних сільськогосподарських земель;
- 6) збільшується обсяг виробництва продукції за рахунок інтенсифікації виробництва під впливом науково-технічного прогресу;

7) відбувається зменшення частки продукції сільського господарства у ВВП світового господарства;

Джерело: [2,с.25].

Рис. 1.1. Роль та місце АПК в економіці країни

8) змінюється структура споживання сільськогосподарської продукції у світовому господарстві;

9) продуктивність праці в сільському господарстві зростала швидше, ніж у промисловості: знизилася число зайнятих у сільському господарстві, розширилися зв'язки сільськогосподарської галузі з іншими галузями економіки;

- 10) зріс рівень механізації й автоматизації виробничих процесів, що підвищило продуктивність і культуру праці в сільському господарстві;
- 11) широке застосування добрив, хімічних засобів боротьби з бур'янами і шкідниками різко підвищило врожайність сільськогосподарських культур;
- 12) упровадження штучно створених високоврожайних сортів рослин і ефективних порід худоби підвищило рентабельність сільськогосподарської галузі [5].

Проте загострення суперечностей у сфері агропромислового виробництва зумовлює необхідність поживавлення держави щодо його регулювання, щоб забезпечити, по-перше, відповідний рівень цін, доходів та обсягів виробництва для виробників, по-друге, – охорону і доцільне використання земель і водних ресурсів, а також наукове забезпечення розвитку АПК. Потреба державного регулювання економіки спричинена також тим, що аграрному сектору характерна відсталість соціально-економічної структури, а таким чином, своєрідна гострота соціальних конфліктів і їх затяжний характер, пов'язаний у розвинених країнах з надвиробництвом, а в інших – з гострим дефіцитом продовольства. Більш того, є й інші причини, що обумовлюють необхідність такого регулювання. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва реалізується фактично в усіх державах. Однак його мета, методи здійснення, а також механізм регулювання визначаються конкретними характеристиками становища в АПК чи сфері, можливостями уряду тощо [6].

Таким чином, одним з найбільш потужних і багатогалузевих комплексів економіки є агропромисловий. Це складний комплекс виробництва, що об'єднує різні галузі народного господарства. Агропромисловий комплекс значною мірою визначає соціально-економічний розвиток країни, рівень життя населення, його забезпечення продуктами харчування, а промисловість — сільськогосподарською сировиною. Вирішення продовольчої проблеми здійснюється переважно в АПК. Саме

через це він є важливою ланкою економіки і зобов'язаний мати пріоритетний розвиток.

1.2. Галузева структурна характеристика світового АПК

Ефективність АПК здебільшого визначається його структурою, співвідношенням між окремими галузями, їх збалансованістю. Галузева структура АПК віддзеркалює галузевий і внутрішньогалузевий поділ праці в ньому. У ньому науково-технічний прогрес обумовлює виникнення нових сфер і виробництв. З їхнім створенням обтяжуються економічні, технологічні та організаційно-господарські зв'язки між різними сферами агропромислового виробництва. В процесі комплексоутворення та поглиблення інтеграції об'єктивно утворюється комплекс галузей та окремих виробництв, які діють з метою виробництва конкретних видів продукції [5].

На рівень синтезу сфер АПК впливає:

- 1) існуючий адміністративний поділ;
- 2) диференціація природно-кліматичних умов;
- 3) рівень розвитку переробних і сервісних виробництв;
- 4) наявність реального споживача та його платоспроможного попиту;
- 5) соціально-демографічна структура населення;
- 6) участь конкретного підприємства чи ба навіть території (груп підприємств) в міжрегіональному обміні продуктами агропромислового виробництва.

Ці фактори та особливості розвитку АПК зумовили потребу розглядати його структурну будову з декількох підходів — виробничо-технологічного, територіально-виробничого, організаційно-управлінського, функціонально-галузевого, продуктового та соціально-економічного.

В основу виробничо-технологічного підходу покладається сукупність факторів (ресурсів) виробництва і технологічних способів їх поєднання для

одержання кінцевої продукції з відповідними споживчими характеристиками. А це потребує урахування реальних потреб і якості ресурсів на всіх стадіях виробництва.

Агропромислове виробництво потребує мудрого з'єднання усіх ресурсів, які мають різне походження, з метою одержання кінцевої продукції. Виробничо-технологічний підхід дозволяє вирішити в реальних умовах інтегрованого виробництва великий ряд достатньо кардинальних питань, а саме:

- 1) мати чітку і кваліфіковану уяву про утворення виробничого потенціалу, під чим у даному випадку слід розуміти комплекс тих ресурсів, від поєднання яких безпосередньо залежить обсяг, якість та ціна кінцевого продукту;

- 2) врахувати вимоги споживача ресурсів до їх виробника;

- 3) обґрунтувати пропорції між окремими групами технологічного процесу з позицій забезпечення високої якості й бажаного асортименту продукції;

- 4) встановити відповідність залучення ресурсів особливостям технологічного процесу;

- 5) опрацювати реальні баланси ресурсів, забезпечення ними реального виробничого процесу.

За територіально-виробничим підходом АПК розглядається як комплекс регіональних (територіальних) АПК з усіма їх особливостями, що зумовлені рівнем суспільного поділу праці, природно-економічними умовами виробництва та адміністративно-територіальним поділом держави.

Практичне призначення територіально-виробничої структури АПК зводиться до такого:

- 1) утворюється можливість повніше враховувати зональні (територіальні) особливості виробництва, фактично вирішувати проблеми самозабезпечення регіонів, предметно здійснювати систему заходів щодо розвитку агропромислової інтеграції в регіоні, доцільного використання виробничих ресурсів та інвестицій, утворення рівних економічних умов господарювання і

можливостей технічного забезпечення всіх сфер АПК;

2) із загальної сукупності сфер і підприємств АПК стає можливим відокремити ті, які технологічно та організаційно пов'язані між собою і створюють у межах регіону деяку продуктову вертикаль;

3) на рівні країни та регіонів утворюються умови для розробки механізму регулювання міжрегіональних зв'язків у галузі виробництва, зберігання і реалізації кінцевої продукції;

4) формуються умови для утворення регіональних аграрних ринків, регіональних і національних продовольчих фондів.

Організаційно-управлінський підхід – це утворення відповідних менеджментських органів на різних рівнях агропромислового виробництва. Неодмінно, нові підходи і форми агропромислової інтеграції виникають і складаються на мікрорівні, а отже, завдання органів управління АПК на обласному і національному рівнях полягає в тому, щоб утворити таке зовнішнє середовище і виробити такий господарський механізм, які б допомогли утвердженню інновацій.

Основне призначення організаційно-управлінського підходу до структурної будови АПК полягає в тому, щоб при утворенні керуючої і керованої систем максимально прирівняти їх функцію до практичного розв'язання таких завдань:

1) забезпечення ефективного пропорційного розвитку АПК на всіх ступенях;

2) вдосконалення галузевої та територіальної структури виробництва і забезпечення на цій базі правильних напрямів інтеграції;

3) максимальна допомога доцільному використанню всіх видів ресурсів і мобілізації всіх можливих джерел одержання продовольства;

4) утворення фактичних економічних умов для ефективної діяльності агропромислового виробництва.

Функціонально-галузевий підхід базується на розумінні АПК як сукупності взаємопов'язаних сфер і видів діяльності, які виконують певні

функції та інтегруються в межах АПК для досягнення кінцевих цілей у системі міжгалузевих зв'язків.

За своєю сутністю функціонально-галузева структуру АПК слід розглядати з двох точок зору, а саме: як основу для виділення галузевих ланок (окремі галузі, інфраструктура та їх склад) та як головну умову спільного (синергічного) результату діяльності комплексу в цілому [8].

За загальноприйнятою класифікацією функціонально-галузева структура включає такі галузі:

- 1) виробництво засобів виробництва і надання послуг сільському господарству, а також сферам, які переробляють його продукцію;
- 2) виробництво сільськогосподарської сировини;
- 3) переробка сільськогосподарської сировини і реалізація продукції, виробленої з неї (рис.1.2).

Перша ланка включає сфери промисловості, що забезпечують АПК засобами виробництва:

- 1) тракторне та сільськогосподарське машинобудування;
- 2) машинобудування для харчової та легкої промисловості;
- 3) виробництво мінеральних добрив та хімічних засобів захисту;
- 4) ремонт техніки та обладнання;
- 5) будівництво тощо.

Ця сфера, насправді, визначає можливості індустріалізації і інтенсифікації виробництва як у сільському господарстві, так і в інших ланках АПК. На її частку припадає близько 10% кінцевого продукту і 15% основних виробничих фондів, також 20% загальної чисельності працівників АПК.

Друга ланка, представлена сільським господарством, є головною сферою усього агропромислового комплексу. У ній виробляється майже 50% кінцевого продукту, зосереджено близько 65% основних виробничих фондів і 60% чисельності працівників комплексу.

Джерело: [2,с.21].

Рис. 1.2. Галузева структура агропромислового комплексу

Третя ланка включає сукупність галузей, що забезпечують заготівлю, транспортування, зберігання, переробку сільськогосподарської сировини, реалізацію кінцевого продукту (харчова, легка, комбікормова промисловість, а також заготівельні і торговельні організації). На її частку припадає 40%

загального обсягу кінцевої продукції, 20% всіх основних виробничих фондів і чисельності працівників АПК.

У складі агропромислового комплексу вагоме місце займає інфраструктура. Її ланки обслуговують всі галузі АПК. Інфраструктуру прийнято поділяти на виробничу та соціальну. У виробничу входять організації транспорту, зв'язку, матеріально-технічного постачання, станції захисту рослин і т.д. У соціальну інфраструктуру – житлово-комунальне господарство, заклади охорони здоров'я, освіти, науки, організації громадського харчування. Отже, ланки виробничої інфраструктури займаються виробничим обслуговуванням, тоді як галузі соціальної інфраструктури надають різні послуги працівникам АПК і сільському населенню в цілому [1,с.9].

Таким чином, функціонально-галузева структура АПК відбиває співвідношення різних сфер агропромислового виробництва та їх місце і роль у формуванні кінцевого продукту.

Продуктова структура логічно впливає із усіх попередніх видів, тому що за будь-яких проявів агропромислової інтеграції спільний інтерес інтегрованих ланок і підприємств реалізується у виробництві конкретних видів (одного чи кількох) кінцевої продукції. Цій меті підпорядкована система комплектації та використання ресурсів, поділ компетенцій між територіями та органами управління, технологія та спеціалізація виробництва. Доречно зазначити, що кожен із підкомплексів має свою предметно-продуктову спеціалізацію. У складі агропродовольчого підкомплексу виокремлюються зернопродуктовий, бурякоцукровий, картоплепродуктовий, овочепродуктовий та ін. Підкомплекс непродовольчих товарів утворюють шкіряно-взуттєвий, хутровий, тканин та одягу тощо.

Продуктова побудова як обов'язкові елементи містить виробництво особливих засобів виробництва, компетентну галузь сільського господарства, грамотну заготівлю, переробку і реалізацію кінцевого продукту, а також відповідні елементи інфраструктури.

Практичний бік розуміння суті продуктової структури АПК полягає в наступному:

- 1) кожний структурний елемент орієнтується на кінцевий результат;
- 2) виникає можливість зробити предметнішим управління, централізувати функції, зосередити увагу на розв'язанні пріоритетних завдань;
- 3) вдається створити господарський механізм, побудований на економічних та адміністративних методах управління.

В сучасних умовах АПК є найрізноманітнішими формами власності та організаційно-правовими структурами, що, все ж таки, і слід вважати передумовою ефективного функціонування ринку. Багатоукладність АПК є свідченням розвитку соціально-економічних перетворень і zarazом ставить питання про необхідність і важливість своєчасного реагування країни та її управлінських структур на можливі зміни соціально-економічного клімату в цій галузі матеріального виробництва.

Отже, під соціально-економічною структурою АПК слід розуміти сукупність різних форм власності і господарювання та зумовлену цим наявність різних соціальних груп населення, що потребує відповідної соціальної політики.

Знання сутності соціально-економічної структури дає можливу проблему відтворення і вирівнювання умов господарювання, вагоміше впливати на мотивацію агропромислового виробництва і праці, реально вирішувати соціальні потреби сільської місцевості [8].

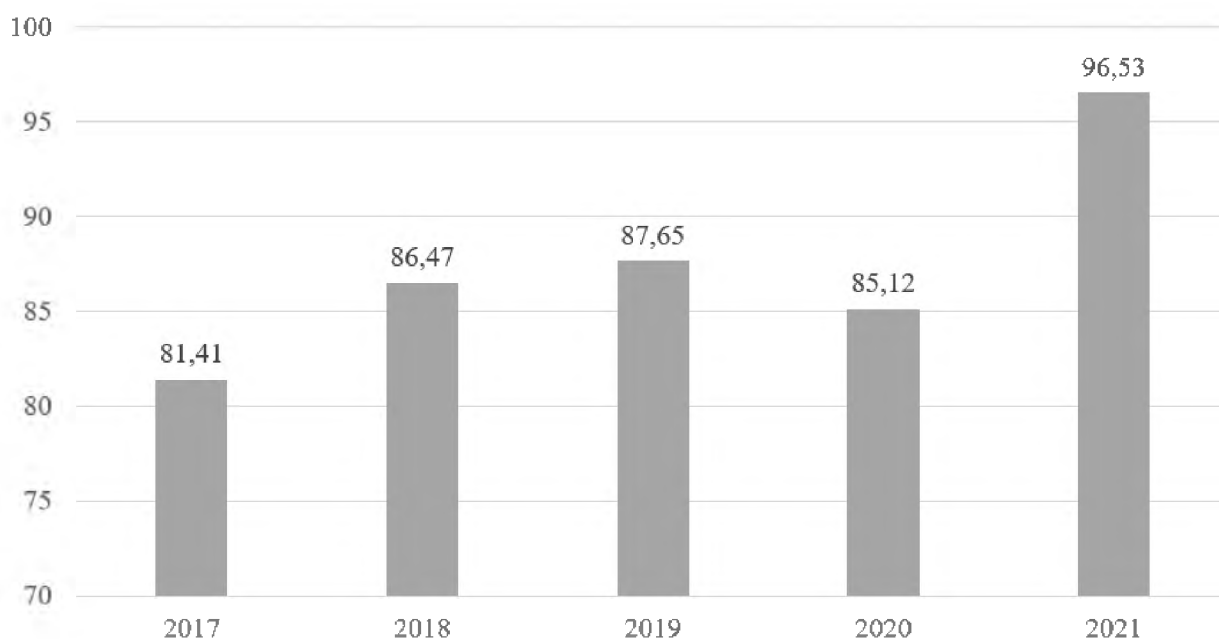
Отже, агропромисловий комплекс є структуризованою системою, в якій найкраще з'єднується сфери сільськогосподарського виробництва, харчової і переробної промисловості, діяльність яких пов'язана з виробництвом, переробкою і збутом сільськогосподарської продукції. Він розвивається на базі комплексоутворення та інтеграційних процесів, тобто комбінування та кооперування виробництва. У процесі їхнього розвитку створюються агропромислові підприємства і агропромислові територіальні виробничі комплекси, з яких перші являють собою органічне поєднання

виробництва сільськогосподарської продукції та її промислової переробки, а другі – сукупність господарств, промислових підприємств та організацій, пов'язаних з виробництвом, промисловою переробкою, зберіганням і реалізацією сільськогосподарської продукції в рамках окремих районів, областей і природно-економічних зон. Виробництво сільськогосподарської продукції, її промислова переробка, зберігання і реалізація в рамках окремих підприємств, районів і областей створюють додаткові умови для більш раціонального використання землі, виробничих фондів, трудових і фінансових ресурсів, сприяють скороченню витрат на виробництво агропромислової продукції та підвищенню економічної ефективності агропромислового виробництва.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО АПК

2.1. Сучасні тенденції розвитку світового АПК

Агропромисловий комплекс світової економіки є одним з найбільш ключових сфер світового господарства, без якого було б неможливим саме існування людства. На початку XXI ст. в сільському господарстві світу були досягнуті винятково високі результати за рахунок впровадження в нього новітніх досягнень у галузях науки і техніки. Ніколи до цього не були настільки високі темпи підвищення виробництва, зростання продуктивності і поліпшення динаміки середньодушового споживання продуктів харчування. Загалом це може підтвердити показники світового ВВП за останніх 5 років (рис. 2.1).

Джерело: [10].

Рис. 2.1. Світовий ВВП 2017-2021 рр., трлн дол. США

Таким чином, рівень світового ВВП у 2017 р. зріс до 3,4% річних, у 2018 р. зменшився до 3,3% річних, у 2019 р. впав до 2,6% річних. У зв'язку з розповсюдженням COVID-19 у всьому світі, 2020 р. відзначився рекордним

падінням рівня світового ВВП -3,1% річних. Але у 2021 р., показник зріс до 5,9% річних.

Аналізуючи ситуацію на ринку продовольства, яка склалася у 2021 році, можна зробити висновки, що головними експортерами аграрно-промислової продукції стали: країни-члени Європейського Союзу, США, Бразилія, Китай, Канада, їх річна частка зміни експорту світу становила 16%, 18%, 19%, 13% та 25% відповідно (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Провідні експортери та імпортери аграрно-промислової продукції у
2021 році**

№	Назва країни експортера	Обсяг експорту, млрд дол. США	Річна зміна, %	Назва країни імпортера	Обсяг імпорту, млрд дол. США	Річна зміна, %
1	ЄС	761	16	ЄС	692	16
2	США	202	18	Китай	273	27
3	Бразилія	111	19	США	228	22
4	Китай	89	13	Японія	86	11
5	Канада	87	25	Велика Британія	75	4
6	Індонезія	63	35	Канада	47	14
7	Аргентина	51	42	Республіка Корея	45	22
8	Індія	50	30	Мексика	39	36
9	Таїланд	47	13	Індія	38	46

Джерело: складено автором на базі [11, 35].

Мінімального рівня в структурі експорту аграрно-промислової продукції досягли Аргентина, Індія та Таїланд, їх річна частка зміни експорту світу становила 42%, 30% та 13% відповідно. Це свідчить про те, що більша частка аграрного потенціалу йде на задоволення внутрішнього попиту.

Поряд з тим, як провідними експортерами аграрно-промислової продукції є економічно розвинуті країни світу – Китай, Сполучені Штати Америки, країни ЄС, вони є також лідерами із імпорту сільськогосподарської продукції за часткою у структурі світового імпорту.

Раніше частка сільського господарства у ВВП багатьох державах світу була не просто переважною, але досягала таких позначок, як 60-80%. Станом

на 2022 рік в розвинених країнах частка аграрно-промислової продукції у ВВП коливається в межах 2-5%, а рівень зайнятих в галузі АПК – 2-10%. Стан розвитку ринку сільськогосподарської продукції десяти провідних країн світу згідно із їх рейтингом за ВВП має такі показники (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Стан розвитку ринку аграрної продукції провідних країн світу згідно із рейтингом за ВВП у 2022 р.

Країна	Розмір номінального ВВП, млн дол. США	Частка ВВП за ПКС у світовому ВВП, %	Частка аграрної продукції у ВВП, %
США	25 035,16	15,47	0,96
Китай	20 256,41	18,58	7,3
Японія	4 300,62	3,78	1,04
Німеччина	4,22	3,29	0,8
Франція	2 778,09	2,28	1,64
Велика Британія	2 77,0	2,33	0,68
Бразилія	1 894,71	2,34	6,89
Індія	3 468,57	7,21	16,82
Італія	1 996,93	1,87	1,93
ЄС	16 613,06	14,9	1,3

Джерело: складено автором на основі [12,13].

Згідно з таблицею, у 2022 р. лідируючі позиції за розміром номінального ВВП та частки ВВП за паритетом купівельної спроможності у світовому ВВП займає Китай із показниками 18,32 трлн дол. США та 18,91%. А от найбільшу частку сільськогосподарської продукції у ВВП країни має Індія з показником 16,82% та найнижчу частку має Німеччина – 0,8%.

Світовий ринок продовольства протягом останніх 10 років зазнає значної трансформації. Традиційно, виділяючи в якості найбільш вагомих глобальних викликів у розвитку агропромислового комплексу економічні та технологічні, соціальні виклики мають не менш головну роль, тому що людина є центральною фігурою у багатьох нюансах. Стратегічні напрямки розвитку агропромислового комплексу виступають в ролі вирішального параметра, що гарантує національну продовольчу безпеку держави, утворює вектор галузевого розвитку та встановлює напрями диверсифікації галузевої економіки і експортної стратегії.

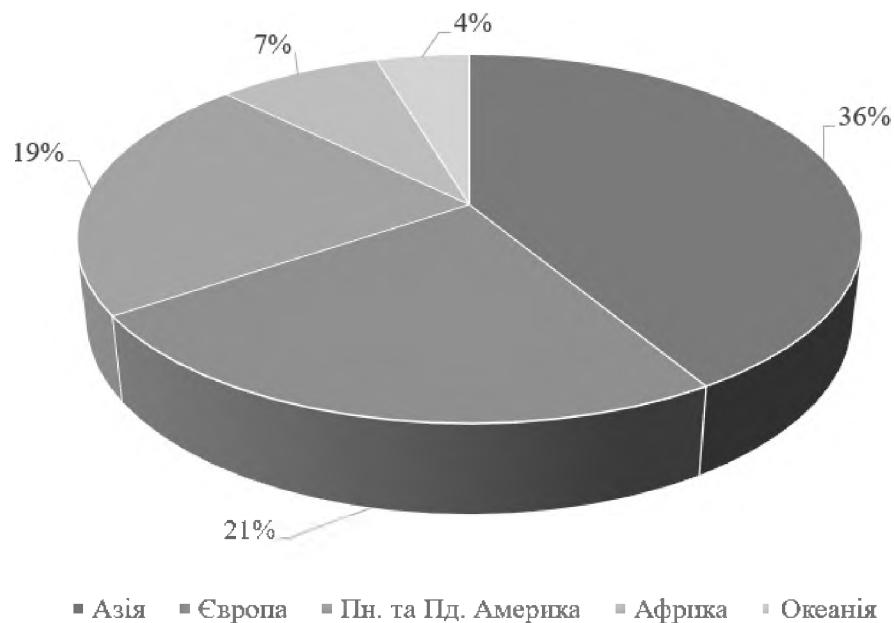
Питома вага в розрізі виробленої сільськогосподарської продукції галузей і підприємств кожної ланки АПК можна визначити виключно приблизно. Це зумовлено тим, що підприємства, які обслуговують сільське господарство, в більшості своїй багатofункціональні і частина продукції виготовляється в інтересах інших, не пов'язаних із сільським господарством ланках. Щодо самої сфери, то тут слід взяти до уваги те, що досить переважна частина аграрно-промислової продукції виробляється в особистих підсобних господарствах. Обчислити кількість і вартість продукції, вирощеної населенням і використаної для особистого споживання, з достатнім рівнем точності неможливо. З точністю можна визначити тільки обсяг продукції всіх сфер АПК, виготовленої і використаної виключно в цьому комплексі.

У сільському господарстві найвагомішим фактором виробництва є земля. Із загальної території суші в сільськогосподарському обороті знаходиться близько 5 млрд га, в тому числі на постійні посадки і орні землі припадає 1,5 млрд га. Пасовищне скотарство займає приблизно 3,5 млрд га. Характерно, що площі, які займані різними видами сільськогосподарського виробництва, останнім часом змінюються дуже незначно. Це означає, що в світі практично досягнута межа освоєння земель, придатних для сільського господарства.

Потреби людства в продуктах харчування сьогодні майже на 84% задовольняються рослинництвом і тільки на 16% – тваринництвом, у тому числі задовольняються за рахунок зернових – на 48%, м'яса і риби – на 9%, жирів і масел – на 10%, овочів і фруктів – на 8%, цукру – на 9%, коренеплодів – на 5%, молока – 4%. З цього випливає, що найвирішальніше значення мають орні землі, розподіл яких по регіонах світу надзвичайно нерівномірний.

На Азію припадає 36% орних земель, на Європу – 21%, на Північну і Південну Америку – 19%, на Африку – 7%, на Океанію – 4%. Тим часом в Азії проживає понад половини населення світу, а в Європі, Північній і

Південній Америці – лише близько 15%, що свідчить про досить нерівномірний розподіл орних земель по відношенню до населення країн світу (рис. 2.2).

Джерело: [2,с.38].

Рис. 2.2. Частка регіонів світу у загальній кількості орних земель, %

Так само нерівномірно розміщення виробництва основних сільськогосподарських видів продукції. На 2021 р. на п'ять основних країн-виробників в світі доводилося: кукурудзи – 76% всього виробництва, пшениці – 63%, соєвих бобів – 90%, свинини – 86%, вершкового масла – 70%. За 2017-2021 рр. найшвидше зростало виробництво зернових та овочів – на 5%, фрукти – на 5,5%, олієнасіння – на 4%, м'ясо та м'ясні продукти – на 1%, молоко та молочні продукти – на 6% (табл. 2.3).

Унікальна диспропорція в розміщенні головних аграрних виробничих регіонів споживання визначила необхідність залучення складових частин АПК в систему міжнародного бізнесу.

Пік загального виробництва продовольства за останні 5 років було досягнуто в 2022 році, після чого за прогнозами воно буде тільки збільшуватися (рис. 2.3).

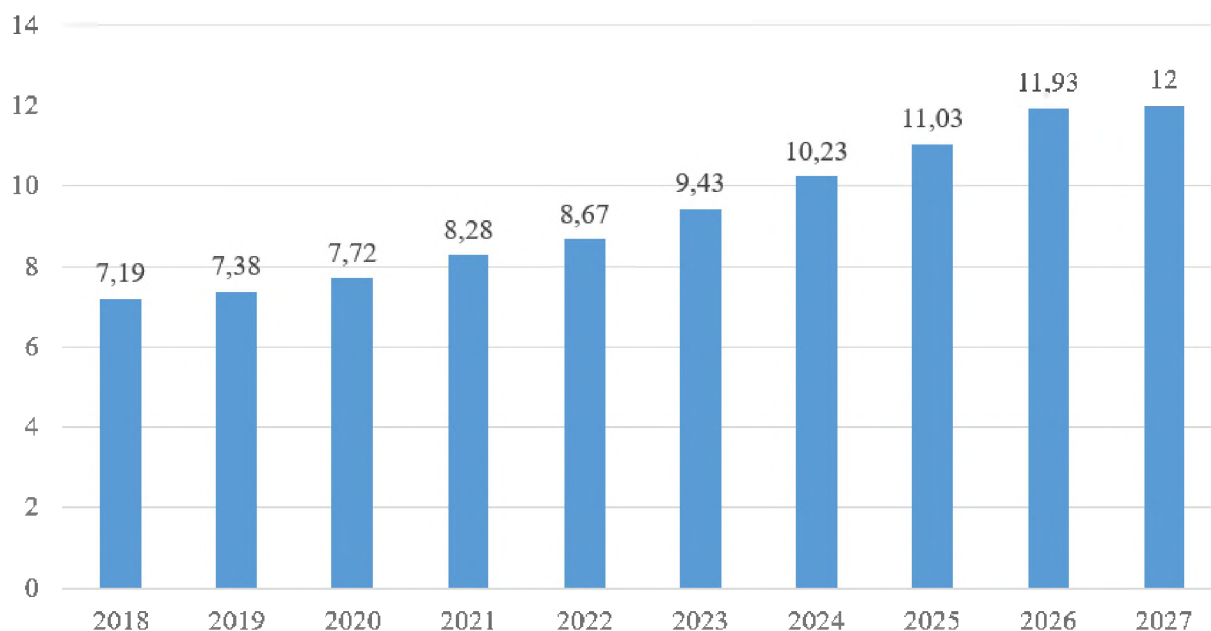
Таблиця 2.3

Світове виробництво основних видів продовольства, млн т.

Вид продовольства	Рік				
	2017	2018	2019	2020	2021
Зернові	2 970	2 910	2 963	3 010	3 070
Овочі	1 104	1 109	1 122	1 138	1 154
Фрукти	844,6	867,2	888	899,5	909,6
Олієнасіння	191,5	197,7	201,1	204,5	204,1
М'ясо та м'ясні продукти	323	327	325	328	329,3
Молоко	883,5	843	852	906	928

Джерело: [15].

Проте високі темпи розвитку АПК світу в 1990-х рр. пішли на спад, а за деякими показниками підвищення припинилося і навіть почалося зниження. Це викликало поважну заклопотаність світової спільноти. У листопаді 1992 року 1600 видатних учених світу опублікували меморандум “Вчені попереджають людство”, в якому йшлося про те, що продовження безвідповідального відношення до природних ресурсів в кінцевому результаті поставитиме під загрозу саме існування цивілізації [2,с.34-40].

Джерело: [14, 37].

Рис. 2.3. Дохід світового ринку продовольства 2018-2027 рр., трлн дол. США

Дохід на ринку продуктів харчування у 2023 році становитиме 9,43 трлн дол. США. Очікується, що ринок щорічно зростатиме на 6,21%.

У глобальному порівнянні, найбільший дохід генерується в Китаї (1 386,00 млрд дол. США у 2023 році). На ринку продуктів харчування до 2023 року 8,5% загального доходу буде згенеровано за рахунок онлайн-продажів. Очікується, що до 2027 року обсяг ринку продуктів харчування становитиме 2 917,00 млрд кг. Очікується, що у 2024 році ринок продуктів харчування продемонструє зростання обсягу на 5,1%. Очікується, що середній обсяг на одну особу на ринку продуктів харчування становитиме 340,9 кг у 2023 році [14].

У першій половині 90-х рр. XX ст. на різноманітних міжнародних нарадах, в наукових публікаціях неодноразово аналізувалася ситуація з аграрно-промисловим виробництвом. У них прогнозувалися переважно песимістичні оцінки майбутнього, бралось до уваги соціально-політична гострота продовольчої проблеми, необхідність розробки і реалізації інтернаціональної продовольчої стратегії. Більшість чинників, що змінили ситуацію, було давно відомо. Локалізованість земельних, водних, лісових та інших ресурсів планети не була секретом, але ніхто не припускав, що їх виснаженість настане так швидко.

За оцінкою Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), для вирішення продовольчої проблеми, тобто забезпечити людство раціональними нормами всіх видів продовольства, виробництво починаючи з 2020 року повинно зрости в 2 рази до 2025 року. Зростання виробництва до 2030 року триватиме, але істотно більш повільними ритмами.

Науковці прогнозують три можливі варіанти вирішення продовольчого питання:

- 1) збільшення виробництва в 2 рази (за оцінкою ФАО), що, вочевидь, неможливо;
- 2) зменшення приросту чисельності населення планети шляхом лімітування народжуваності, що теж нереально (переважна частина населення в державах, що розвиваються молодше 25 років);

3) зменшення норм споживання першочергових видів продовольства, що видається єдино можливим, але приховує в собі соціально-економічні та політичні складнощі і конфлікти [2,с.40-41].

Таким чином, слід зауважити, що нерівномірність обсягів виробництва аграрно-промислових продуктів і приросту населення неминує призведе до перерозподілу в світі ресурсів продовольства. Продовольча проблема в найближчі десятиліття буде, ймовірно, однією з найголовніших. Однак для її вирішення потрібні зусилля всього міжнародного співтовариства, а також рішення взаємопов'язаних з нею інших глобальних проблем.

2.2. Вплив соціально-економічного розвитку країни на рівень розвитку АПК

Сільське господарство є першочерговою сферою в розвитку людської цивілізації та забезпеченні росту виробництва аграрнопродовольчої продукції в умовах збільшення кількості населення планети. Історичний досвід та світова практика доводять, що наявність високорозвиненого та ефективного сільського господарства є ключовою характеристикою передової економіки. Від рівня його розвитку залежать продовольча безпека, економічне зростання та активна позиція держави на світовому ринку сільськогосподарської продукції.

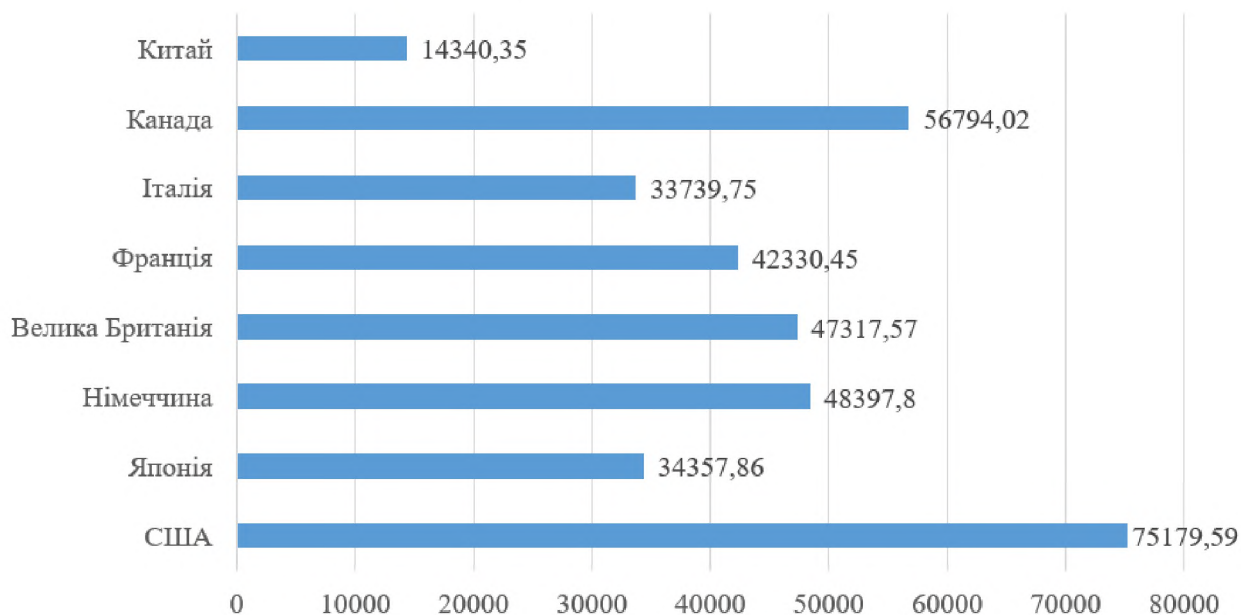
Головне завдання, що стоїть на теперішній час перед сферами АПК, полягає у зростанні сільськогосподарського виробництва, надійному забезпеченні держави продуктами харчування та необхідною сировиною, раціональному об'єднанні зусиль всіх сфер комплексу для отримання реальних кінцевих результатів.

Важливість цього питання зумовлена тим, що аграрно-промисловий комплекс є однією з найважливіших складових народного господарства

багатьох держав світу з різними рівнями соціально-економічного розвитку [16,с.80].

Соціально-економічний розвиток держави є найважливішим показником оцінки рівня розвитку окремої держави як у світовому господарстві, так і для кожного мешканця окремої взятої країни. Соціально-економічний розвиток передбачає врахування суспільних інтересів при розробці соціальної політики та економічних ініціатив. Кінцевою метою соціального розвитку є стійке поліпшення добробуту окремих осіб, груп, сімей, громад та суспільства в цілому. Він передбачає стійке підвищення економічного рівня життя населення країни, що зазвичай досягається шляхом збільшення запасів фізичного та людського капіталу і, таким чином, вдосконалення технологій [17].

Найважливішим комплексним показником, що відображає рівень соціально-економічного розвитку є ВВП на душу населення (рис. 2.4). Тому, доцільно співставити цей показник з провідними економіками світу – країн G7 (США, Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція, Італія, Канада) та Китаю, оскільки вони мають статус глобальних лідерів [18].

Джерело: складено автором на базі [13].

Рис. 2.4. ВВП на душу населення країн G7 та Китаю у 2022 р., тис дол. США

Як видно з гістограми, рівень ВВП на душу населення найвищий у США – 75 179,59 тис дол. США, що свідчить про конкурентоспроможність економіки та найвищий рівень доходу. Отже, за цим макроекономічним показником США перевершує Канаду у 1,32 рази, Німеччину – 1,55 разів, Велику Британію – 1,58 разів, Францію – 1,77 разів, Японію – 2,18 разів, Італію – 2,2 рази та Китай більш ніж у 5 разів.

Сільське господарство, харчова промисловість та суміжні галузі внесли приблизно 1,264 трлн дол. США у ВВП США у 2021 році, що становить 5,4%. Продукція американських фермерських господарств склала 164,7 млрд дол. США з цієї суми – близько 0,7% ВВП США. Загальний внесок сільського господарства у ВВП перевищує 0,7%, оскільки галузі, пов'язані з сільським господарством, покладаються на сільськогосподарські ресурси для створення доданої вартості в економіці [20].

Продовольча система Канади є стійкою та інноваційною, вона захищає наше довкілля та підтримує нашу економіку. У 2021 році вся сільськогосподарська та агропродовольча система створила 134,9 млрд дол. США – близько 6,8% ВВП Канади. Первинне сільське господарство визначається як робота, яка виконується в межах ферми, розплідника або теплиці та яка становить 31,9 млрд дол. США, приблизно 1,6% від ВВП [21].

У 2020 році додана вартість сільського господарства та суміжних галузей у Китаї склала 16 690 млрд юанів, що становить 16,47% ВВП. Додана вартість сільського господарства та суміжних галузей у 2,05 рази перевищила додану вартість сільського господарства, лісового господарства, тваринництва та рибальства. У розрізі трьох галузей промисловості, серед доданої вартості сільського господарства та суміжних галузей, додана вартість первинної, вторинної та третинної промисловості становила 46,8% 29,1% та 24,1% відповідно. З точки зору сільського господарства та суміжних галузей, додана вартість сільського, лісового, тваринницького та рибного господарства, перероблення та виробництва харчових продуктів та пов'язаних з ними послуг у сфері обігу продукції посідає першу трійку, на

яку припадає майже 50%, 20,9% та 13,3% доданої вартості сільського господарства та суміжних галузей, відповідно [29].

Що стосується безпосередньо сільського господарства Японії, то воно займає невелику частку в економіці – 1,04% від ВВП і 3% зайнятого населення. Здебільшого це пов'язано з географічними особливостями країни. Ландшафт японських островів більшою мірою представлений гористою місцевістю (70% території), всього лише 11,8% території країни зайнято під сільські угіддя (при цьому більше половини з них зайнято рисовими полями). Однак, незважаючи на наявність мізерних родючих земельних угідь, Японія значною мірою просунулася саме у сфері аграрного виробництва. Багато в чому це заслуга проведеної впродовж багатьох років політики держави в галузі розвитку і просування сільського господарства, впровадження нових інноваційних технологій, розширення культури споживання здорової продукції [30,с.145-146].

Соціально-економічні аспекти також відображає індекс людського розвитку в країнах (табл. 2.4), рівень зайнятості (рис. 2.5) та рівень безробіття (рис. 2.6).

Таблиця 2.4

Список країн за індексом людського розвитку у 2020 р., %

Країна	Місце у рейтингу	Індекс людського розвитку
Японія	3	0,8
Канада	5	0,8
Велика Британія	10	0,8
Франція	16	0,8
Німеччина	23	0,8
Італія	28	0,7
США	33	0,7
Китай	43	0,65

Джерело: складено автором на базі [10].

Аналізуючи наведену таблицю, слід зазначити, що Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція та Канада мають високі показники – 0,8%, що свідчить про високий рівень життя та соціальний розвиток цих країн, на відміну від США та Китаю з показниками – 0,7% та 0,65% відповідно.

Базовим чинником розвитку АПК є розвиток та процвітання людського капіталу. Агропромисловий комплекс США вирізняється завершеністю циклу, тобто успішно сформований і функціональний, подібно до кластера. Необхідно відзначити соціальний аспект розвитку сільського господарства в США, заснований на спільності економічних інтересів сільських жителів. У зв'язку з чим людський капітал в американській системі аграрного виробництва є одним із пріоритетних чинників і конкурентних переваг функціонування галузі. Загалом механізм управління людським капіталом в аграрній сфері США характеризується такими відмінними ознаками:

- 1) збалансованістю попиту і пропозиції на аграрному ринку праці, що ґрунтується на розвиненій конкуренції як з боку продавців, так і покупців людського капіталу;
- 2) налагодженістю механізму трансферу знань, технологій, інновацій;
- 3) інтегрованістю науково-дослідних і дослідно-конструкторських організацій у загальну систему агропромислового виробництва загальну систему агропромислового виробництва;
- 4) високим рівнем теоретичної та практичної підготовки фахівців аграрного профілю, зумовленим практико-орієнтованістю системи освіти на різних рівнях;
- 5) кооперацією ділової, наукової, культурної взаємодії в розрізі сільських територій території, а також на національному та міжнародних рівнях.

Обставини, що склалися, поряд із недостатністю власного природно-ресурсного потенціалу Японії, актуалізують проблему забезпеченості трудовими ресурсами за допомогою вдосконалення системи управління людським капіталом, яка характеризується такими відмінними рисами:

- 1) щодо аграрного сектору, більшою мірою представленого середніми та дрібними організаціями, то він виступає еталоном для наслідування і застосовується лише до окремої частини працівників. Нині аграрні підприємства змінили вектор найму співробітників, переорієнтувавши його на збільшення частки найманих працівників;

2) колективна орієнтація, сутність якої проявляється в груповому розподілі відповідальності та підсумкових результатів діяльності організації;

3) “рінгісе” як система ухвалення управлінських рішень, що ґрунтується на максимальному залученні співробітників до розв’язання проблеми та її обговорення;

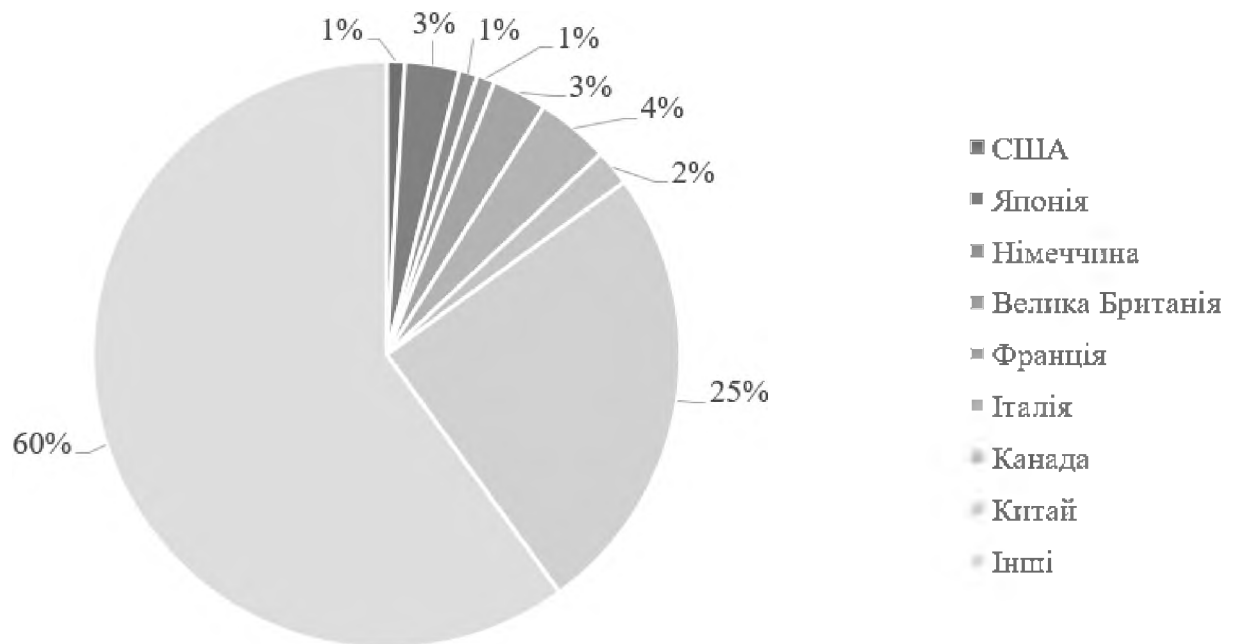
4) ротація кадрів за допомогою впорядкованого переміщення працівників до різних структурних підрозділів, що дає змогу суттєво підвищити кваліфікацію та розширити перелік компетенцій, адаптованість до різних умов праці, розвивати гнучкість і творчий підхід при виконанні службових обов'язків, масштабувати практичний досвід у різних сферах сільськогосподарського виробництва;

5) гуртки якості, як невід’ємний елемент практико орієнтованого використання людського капіталу;

6) система освіти в Японії виступає основою формування людського капіталу і тісно пов'язана з кадровою політикою аграрних підприємств, що зумовлено її проникненням у діючу структуру постійного перенавчання та підвищення кваліфікації. Слід відзначити високу практико орієнтованість системи освіти, що зумовлено тісним взаємозв'язком освітніх закладів та агропромислових компаній.

Активний розвиток країн Азії, збільшення їхнього економічного потенціалу багато в чому зумовлений сформованою системою підготовки кадрів. Суттєвою особливістю інституційної моделі управління людським капіталом у цих країнах є “донорський” підхід до формування людського потенціалу, зумовлений запозиченням знань, досвіду, кадрів та інновацій у країн Західної та Східної Європи, Північної Америки. Найяскравішим представником такої політики є Китай. Незважаючи на те, що фізична маса людського капіталу в Китаї, зумовлена чисельністю населення, є однією з найбільш ємних, його якісний склад залишається порівняно низьким. Це підтверджується невисокою питомою вагою управлінських кадрів, співвідношення яких не корелює з регіональними пропорціями аграрних

секторів. Уряд Китаю проводить активну політику в галузі розвитку аграрного людського капіталу, орієнтовану на інноваційні підходи управління цим процесом і механізм закріплення кадрів. Результатом такого підходу стало істотне зростання освітнього рівня сільських жителів – частка неписьменного населення знизилася з 20% до 5% [22,с.25-28].

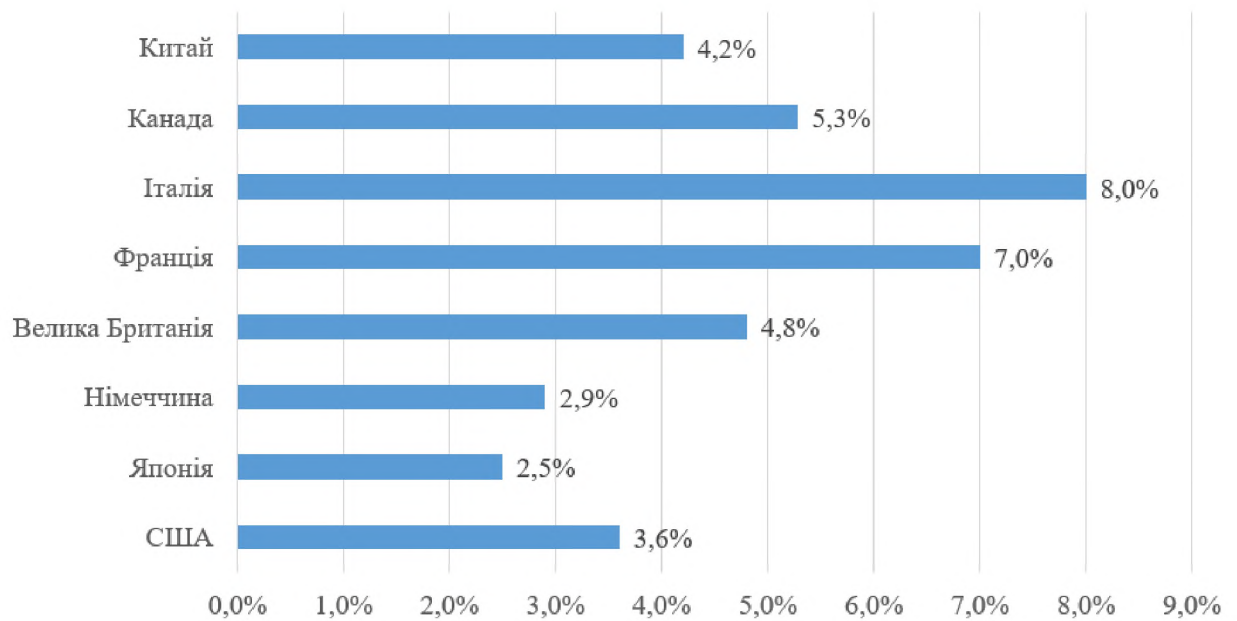

Джерело: складено автором на базі [10, 38].

Рис. 2.5. Співвідношення країн за рівнем зайнятості у галузі АПК у 2020 р., %

Судячи з діаграми, найбільша кількість зайнятого населення в АПК Китаю – 25%, найменша кількість задіяних у сфері АПК у таких країнах як США, Німеччина та Велика Британія – всього лиш 1%.

Незважаючи на високий рівень розвитку і превалювання послуг в економіці держави, кожен п'ятий житель США зайнятий у сільському господарстві. У 2020 році 21,1 млн робочих місць з повною та частковою зайнятістю були пов'язані з аграрним та харчовим секторами – 10,5% від загальної зайнятості в США. Безпосередня зайнятість на фермах становила близько 2,6 млн з цих робочих місць, або 1,3% зайнятості в США. Зайнятість у сільському господарстві та харчовій промисловості підтримувала ще 18,5 млн робочих місць [20].

Джерело: складено автором на базі [10, 38].

Рис. 2.6. Рівень безробіття у країнах у 2022 р., %

Дані гістограми засвідчують, що рівень безробіття у країн-лідерів залишається помірним. Найнижчий показник у Японії, Німеччині та США, які становлять 2,8%, 3,6% та 3,6% відповідно. Проте в Канаді, Франції та Італії він є значно вищим – 5,3%, 7% та 8% відповідно.

Відмінною особливістю китайської економіки є значна питома вага сільськогосподарського виробництва, яке виступає в першу чергу джерелом зайнятості [23,с.155]. У 2020 році в Китаї сільське населення становило 557,08 млн осіб – 36,4%, при цьому кількість зайнятих 359,35 млн осіб, що становить 25% від загальної кількості зайнятих в економіці. Проблема полягає в тому, що майже 80% населення Китаю належить до селян, які перебувають на досить низькому культурно-освітньому рівні. Наприклад, 12,6% жителів сільської місцевості повністю неграмотні, 44% мають початкову освіту, 5,5% – повну загальну середню і лише 0,6% – спеціальну середню.

Причинами високого рівня безробіття в галузі сільського господарства Китаю є:

- 1) велика чисельність сільського населення. Нині в Китаї в середньому кожна людина має 1,2 му (1му дорівнює 1/15 га) орної землі;

2) зростання коефіцієнта продуктивності в сільському господарстві призводить до зростання вільної робочої сили в галузі;

3) структура організації сільського господарства Китаю не дуже раціональна. Так, у разі зупинки переробного сектора сільського господарства виникнуть серйозні проблеми із зайнятістю на ринку праці Китаю;

4) низькі заробітки в селі змушують населення переїжджати в міста;

5) система управління розділяє і відокремлює село і місто в країні [25,с.338].

Станом на 1 червня 2022 року загальна кількість людей, які працюють в агрохолдингах Англії, становила 301 тис осіб. Це на 1,3% більше, ніж у 2021 році. Фермери, бізнес-партнери, директори та дружини складають більше половини – 60% від загальної кількості робочої сили і зазнали дуже незначних змін, збільшившись лише на 0,4% до 180 тис осіб у 2022 році. Наймані менеджери складають значно меншу частку (4%) і збільшилися на 3,4% до 12 тис осіб у 2022 році. Хоча загальна кількість штатних працівників залишалася стабільною, зменшившись лише на 0,4%, відбулися певні зміни між працівниками з повною та неповною зайнятістю. Кількість штатних працівників з повною зайнятістю зросла на 3,7% у період між 2021 і 2022 роками, з 42 тис до 43 тис осіб. Частка штатних працівників, зайнятих неповний робочий день, зазнала більших пропорційних змін, скоротившись на 7,0% з 26 тис до 24 тис осіб. Незважаючи на зміни в чисельності, пропорційний розподіл між повною та неповною зайнятістю залишається в основному незмінним з року в рік [24].

Люди, зайняті в сільському господарстві, становили близько 4,2 % від загальної кількості зайнятих в ЄС у 2020 році, що відповідає приблизно 8,7 млн осіб. Тим не менше, набагато більше людей допомагають на фермах, не будучи на них працевлаштованими. Це допомагає пояснити, чому чисельність постійної робочої сили в сільському господарстві ЄС набагато вища – 17,0 млн осіб у 2020 році; для багатьох з цих людей робота на фермі є

лише незначним видом діяльності. Лише відносно невелика частка цієї постійної робочої сили – 18,7% працювала повний робочий день. Дійсно, при перерахунку в річні робочі одиниці, які вимірюють обсяг виконаної роботи в еквіваленті повної зайнятості, сільськогосподарська робоча сила виконала роботу, еквівалентну 8,2 млн працівників з повною зайнятістю, що дорівнює загальній кількості зайнятих у сільському господарстві. Саме цей показник обсягу роботи використовується як трудовий фактор у часткових показниках продуктивності праці.

Майже дев'ять з кожних десяти (86,1 %) осіб, які регулярно працювали в сільському господарстві в ЄС, були єдиним власником (фермером) або членами його/її сім'ї у 2020 році. Тим не менш, були деякі держави-члени, в яких більшість постійної робочої сили складали не члени сім'ї – це стосується перш за все Франції (53,6 %) [27].

Для оцінювання рівня соціально-економічного розвитку країн світу використовується також рівень продовольчої безпеки. За прогнозами ООН, чисельність людства до 2050 р. зросте до 9,7 млрд осіб, тоді як продуктивність рослинницької продукції – тільки на 15%. Тому питання продовольчої безпеки з кожним роком буде все актуальнішим. Продовольча безпека держави – це ступінь забезпеченості населення країни екологічно чистими і корисними для здоров'я продуктами харчування вітчизняного виробництва за науково-обґрунтованими нормами і доступними цінами при збереженні і поліпшенні середовища проживання, дотриманні раціонального природокористування. Для оцінки продовольчої безпеки кожної країни застосовують Глобальний індекс продовольчої безпеки (табл. 2.5), що розглядає основні питання доступності та якості у наборі з 113 країн [28,с.50-51].

Згідно з даними таблиці, найбільший бал по всіх показниках має Франція із показником 80,2%. Найкращий показник економічної доступності має Велика Британія – 91,5%, найвищий показник фізичної доступності має Японія із значенням 81,2%. Найкращою країною за якістю та безпечністю

продукції є Канада – майже 90%, а от найвищий показник за природними ресурсами та стійкістю має Велика Британія – 71,1%.

Таблиця 2.5

Список країн за індексом глобальної продовольчої безпеки за 2022 р., %

Країни	Бали	Показники			
		Економічна доступність	Фізична доступність	Якість та безпечність	Природні ресурси та стійкість
США	78	87,1	65,1	88,8	69,4
Японія	79,5	89,8	81,2	77,4	66,1
Німеччина	77	87,9	67	79,9	70,8
Велика Британія	78,8	91,5	71,6	77,6	71,1
Франція	80,2	91,3	69	87,7	70,3
Італія	74	89,5	68,7	75,9	57,3
Канада	79,1	88,3	75,7	89,5	60,1
Китай	74,2	86,4	79,2	72	54,5

Джерело: [26].

Щодо найнижчих показників, то в сукупності найменше значення має Китай – 74,2%. А от суто по кожному показнику, то найнижча економічна доступність у Китаю – 86,4%, найменша фізична доступність у США – 65,1%. На жаль, найнижчі показники якості, безпечності, природних ресурсів та стійкості має Китай з такими індексами як 72% та 54,5% відповідно.

Таким чином, розв’язання проблем сільського господарства прямо чи опосередковано зачіпає соціально-економічну систему держави і пов’язане з комплексним підходом до реалізації таких її основоположних принципів, як:

1) досягнення продовольчої безпеки країни, створення в необхідних розмірах їх експортних ресурсів завдяки використанню переваг територіально-галузевого поділу праці;

2) забезпечення найповнішого та найефективнішого використання біокліматичного та виробничого потенціалів, пропорційності розвитку галузей сільського господарства;

3) раціональне поєднання поглиблення спеціалізації сільського господарства регіонів і розвитку між ними територіального поділу праці з метою ефективного використання виробничих ресурсів;

4) забезпечення порівняно рівних умов доступності населення до продовольства;

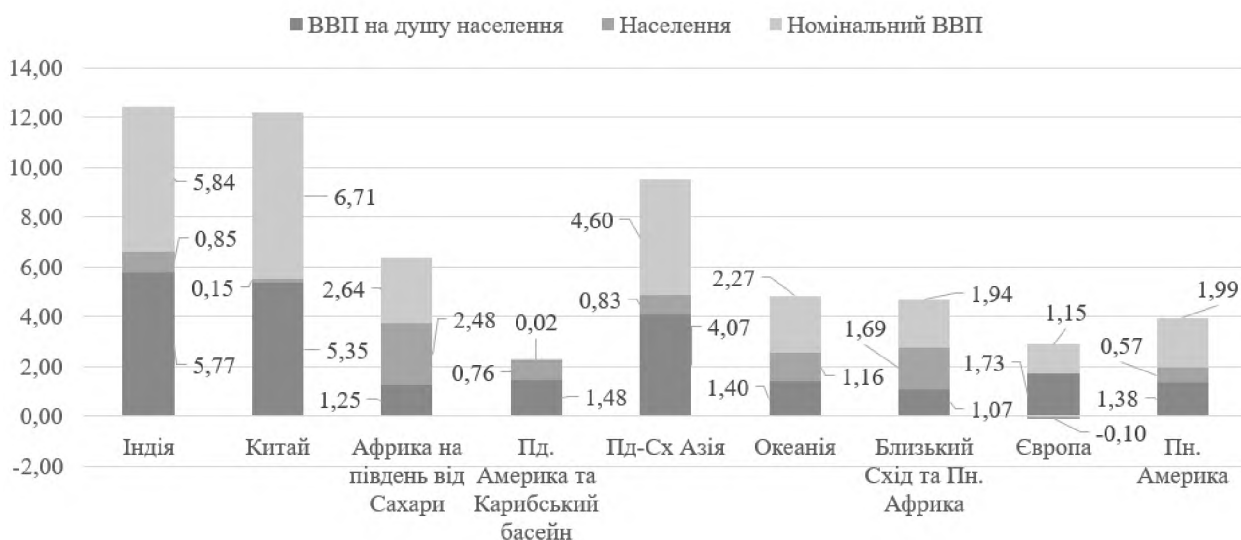
5) комплексне розв'язання питань територіальної організації сільського господарства, насамперед за рахунок пропорційного розвитку його технологічно пов'язаних підгалузей, раціонального розміщення сільськогосподарського виробництва з урахуванням ефективного використання ґрунтово-кліматичних умов і виробничих ресурсів.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО АПК ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Агропромисловий комплекс, як частина базових соціально-економічних систем, реалізує наступні цілі:

- 1) створення економічних благ для населення, виражених у продуктах харчування і предметах споживання з сільськогосподарської продукції (рис. 3.2);
- 2) створення резерву для забезпечення продовольчої безпеки держави (табл. 3.1);
- 3) гідна, ефективна праця та успішне підприємництво;
- 4) забезпечення ефективності всієї системи АПК [31,с.2].

Отож, щоб простежити перспективи щодо темпів зростання виробництва, підвищення продуктивності і поліпшення показників середньодушового споживання продуктів харчування доцільно навести прогнозовані макроекономічні показники (рис. 3.1) [33].

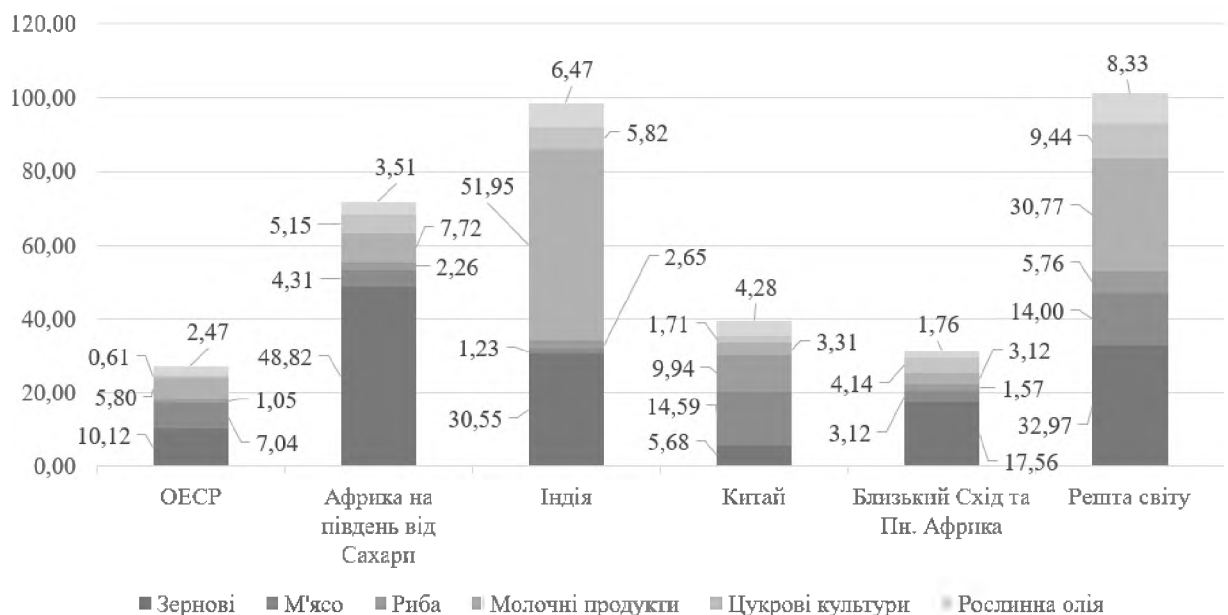

Джерело: [32].

Рис. 3.1. Прогнозована динаміка росту макроекономічних показників (ВВП на душу населення, населення та номінального ВВП) у 2021-2030 рр., %

У глобальному масштабі економічне зростання буде в основному зумовлене зростанням доходів на душу населення – це особливо характерно для країн ОЕСР та Китаю. На противагу цьому, високі темпи зростання населення в країнах Африки на південь від Сахари означають, що відносно високі темпи економічного зростання в регіоні (близько 3,8% на рік) відповідають лише помірному зростанню в перерахунку на душу населення (близько 1,2% на рік). Те ж саме стосується меншою мірою регіону Близького Сходу та Північної Африки. На противагу цьому, помірне економічне зростання в Європі на рівні 1,6% на рік, де очікується скорочення населення протягом наступних десяти років, призведе до зростання доходу на душу населення на рівні 1,7% на рік протягом наступного десятиліття [35].

За прогнозами, населення світу зросте в середньому з 7,7 млрд у 2018-2020 рр. до 8,5 млрд у 2030 році. Очікується, що дві третини цього приросту припаде на країни Африки на південь від Сахари, Індію та Близький Схід і Північну Африку [32].

Джерело: [32].

Рис. 3.2. Динаміка регіонального внеску у зростання попиту на продовольство у 2021-2030 рр., млн т.

Враховуючи значне зростання чисельності населення, ці країни/регіони забезпечать значну частку додаткового попиту на продовольство, зокрема на

зернові (дві третини додаткового попиту) та інші основні продукти харчування (наприклад, коренеплоди, бульбоплоди та бобові). Очікується, що зростання населення також стимулюватиме попит на цукор в країнах Африки на південь від Сахари, Близького Сходу і Північної Африки, на які, за прогнозами, припадатиме 35% додаткового попиту протягом наступного десятиліття.

Завдяки подальшому зростанню доходів та урбанізації Китай повинен залишатися ключовим драйвером попиту на деякі товари, включаючи рибу та м'ясо. Очікується, що протягом наступного десятиліття на Китай припадатиме 43% та 33% додаткового попиту на ці товари відповідно. В Індії зростання доходів населення сприятиме зростанню попиту на свіжі молочні продукти (50% додаткового світового попиту) та рослинні олії. В Індії та Південно-Східній Азії зростання доходів також стимулюватиме попит на цукор. Таке високе зростання попиту буде зумовлене, головним чином, збільшенням попиту на кондитерські вироби з високим вмістом цукру та безалкогольні напої, переважно в міських районах [39].

Попит на сільськогосподарську продукцію включає як продовольче, так і непродовольче використання. Для більшості сільськогосподарських товарів світовий попит на продовольчі товари є основним компонентом загального попиту. Однак для деяких товарів важливе значення має непродовольче використання, головним чином кормів і палива, і протягом останніх десятиліть воно зростало швидше, ніж продовольче.

Протягом наступних десяти років, за прогнозами, частки різних видів використання за товарами суттєво не зміняться, оскільки не очікується значних змін у споживанні. Продовольство залишатиметься основним напрямком використання рису, пшениці, бобових, коренеплодів і бульб, цукру, а також усіх продуктів тваринного походження. Зерно та олійні культури і надалі будуть використовуватися в основному на корм.

Очікується, що темпи зростання кормового використання зернових і надалі перевищуватимуть темпи розширення продовольчого споживання [32].

Таблиця 3.1

**Глобальне використання основних сировинних товарів в
порівнянні з 2018-2020 рр. та 2030 р., млн т.**

	Рік	Продовольче використання	Кормове використання	Використання палива	Інше використання
Кукурудза	2018-2020	145 372	671 024	184 331	165 527
	2030	170 346	787 208	179 486	168 086
Рис	2018-2020	417 422	17 593	0	71 276
	2030	467 564	21 659	0	77 762
Пшениця	2018-2020	518 905	146 033	8 685	75 108
	2030	576 819	167 699	9 829	80 752
Олійні продукти та переробка	2018-2020	175 308	358 726	31 851	57 059
	2030	206 804	411 384	33 360	63 061
Коренеплоди та бульбові	2018-2020	125 438	54 306	8 210	53 077
	2030	147 839	60 984	11 048	62 860
М'ясо	2018-2020	327 387	0	0	0
	2030	371 676	0	0	0
Молочні продукти	2018-2020	108 565	0	0	0
	2030	133 540	0	0	0
Риба	2018-2020	157 269	0	0	20 993
	2030	180 504	0	0	20 056
Цукор	2018-2020	168 620	0	47 507	346
	2030	195 480	0	53 667	443

Джерело: [32].

Прогнозується, що протягом цього десятиліття використання зернових на корми зростатиме на 1,2% на рік у зв'язку з розширенням та інтенсифікацією тваринництва в країнах з низьким та середнім рівнем доходу, порівняно з прогнозованим зростанням на 1% на рік для продовольчого використання.

На противагу цьому, нещодавні зміни в політиці щодо біопалива в поєднанні зі зменшенням використання палива в деяких регіонах свідчать про нижчі темпи зростання виробництва біопалива з сільськогосподарських культур. Як наслідок, прогнозується, що протягом наступного десятиліття використання зернових у якості біопалива скоротиться (-0,4% на рік), а

частка біопалива у загальному використанні зернових, олійних культур та цукру вирівняється або зменшиться.

Прогнозується, що світовий попит на продовольство зростатиме на 1,3% на рік протягом наступного десятиліття завдяки зростанню чисельності населення та доходів на душу населення. Більша частина додаткового попиту на продовольство виникне в країнах з низьким і середнім рівнем доходів, тоді як у країнах з високим рівнем доходів він буде стримуватися повільним зростанням населення і насиченням споживання продовольства за деякими товарами [40].

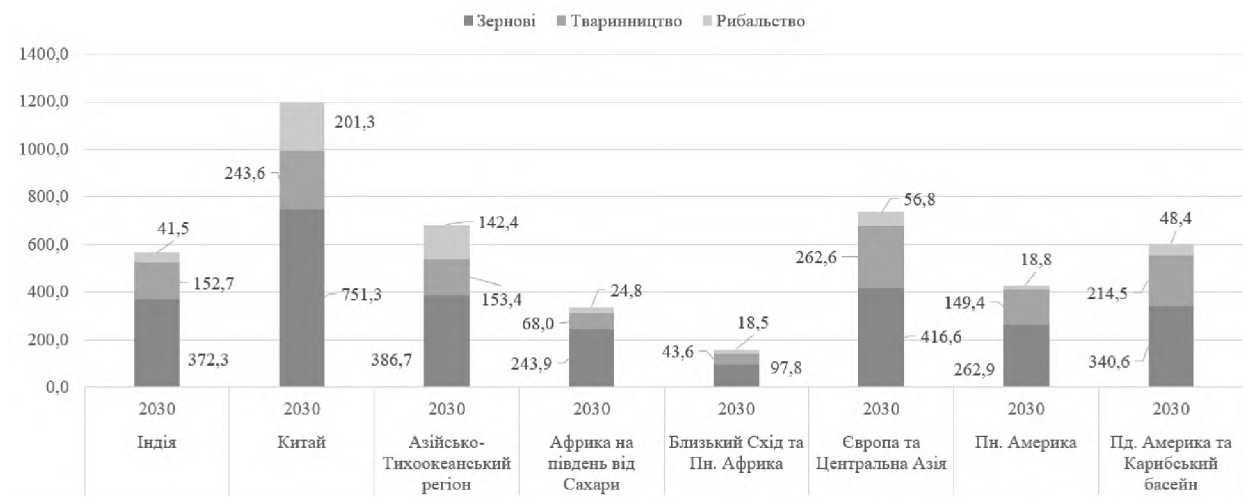
Перспективи розвитку сільського господарства ОЕСР-ФАО прогнозують майбутні тенденції виробництва основних продуктів тваринництва (м'яса – яловичини, свинини, м'яса птиці, молочних продуктів – масла, сиру, свіжих молочних продуктів, сухого знежиреного та незбираного молока та яєць), риби (рибальство та аквакультура) та рослинництва (зернові, олійні культури, коренеплоди та бульбоплоди, бобові, цукрова тростина та цукровий буряк, пальмова олія та бавовна) (рис. 3.3). Прогнози розбивають зростання сільськогосподарського виробництва на основні детермінанти, а саме:

- 1) зростання врожайності;
- 2) інтенсифікація збирання врожаю;
- 3) розширення посівних площ;
- 4) зростання виробництва на одну тварину та збільшення поголів'я в різних секторах та регіонах [32].

За прогнозами, протягом наступного десятиліття світове сільськогосподарське виробництво зростатиме на 1,4% на рік, що є уповільненням порівняно з темпами зростання виробництва, які спостерігалися протягом останнього десятиліття (1,7% на рік).

Прогнозується, що зростання виробництва в сільському господарстві відбуватиметься переважно в країнах з перехідною економікою та країнах з низьким рівнем доходу і буде зумовлене інвестиціями в

сільськогосподарську інфраструктуру, наукові дослідження та розробки, що підвищують продуктивність, ширшим доступом до сільськогосподарських факторів виробництва та покращенням управлінських навичок у цих регіонах.

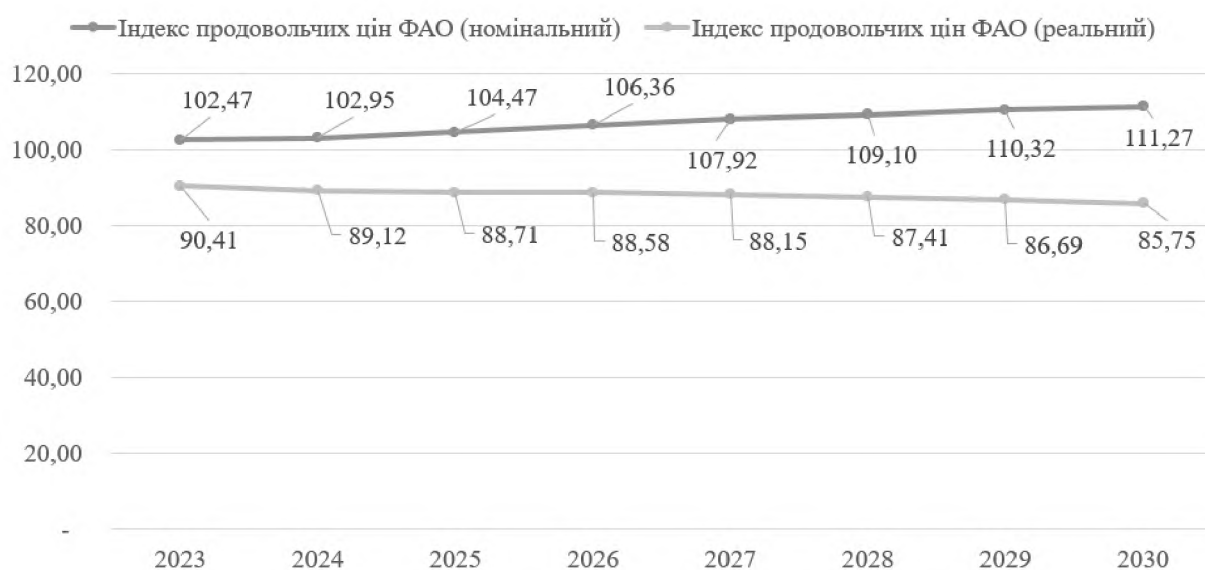
Джерело: [32].

Рис. 3.3. Тенденції світового сільськогосподарського виробництва, млрд дол. США

Додатковим драйвером зростання стануть інвестиції в мобілізацію виробничих ресурсів (наприклад, землі, зрошувальної води). З іншого боку, очікується, що найбільше зростання виробництва буде в Індії, Китаї, Африці на південь від Сахари та на Близькому Сході і Північній Африці з показниками 26,3%, 20%, 23,3% та 20% відповідно. Щодо інших, то в Північній Америці – 9,1%, в Азійсько-Тихоокеанському регіоні – 16,8%, у західноєвропейській частині регіону Європи та Центральної Азії – 8,3% та в Південній Америці та Карибському басейні – 13,8%.

Щодо майбутнього стану продовольчої безпеки держав – то базові прогнози індексу продовольчих цін ФАО відповідають фундаментальним умовам попиту та пропозиції, що очікуються протягом наступного десятиліття, які враховують зростання доходів та чисельності населення у поєднанні з переважаючими споживчими уподобаннями з боку попиту та подальшим зростанням продуктивності з боку пропозиції.

У середньостроковій перспективі також передбачається, що на глобальному рівні мобілізація природних ресурсів і надалі буде можливою за умов зниження реальних цін, а розширення та інтенсифікація виробничих потужностей не будуть постійно стримуватися досягненням меж прогнозованого попиту. Припущення щодо попиту та пропозиції включають ефективну та стійку глобальну торговельну систему в середньостроковій перспективі. Вплив відхилень від цих базових припущень на ціни на сировинні товари досліджується за допомогою стохастичного моделювання [32].

Джерело: [32].

Рис. 3.4. Прогнозований індекс продовольчих цін у 2023-2030 рр., 2014-2016=100

Таким чином, виникає потреба у заходах, які забезпечать необхідне зростання виробництва продовольства і гарантують кожній людині доступ до достатнього харчування. Нижче розглядаються основні з пріоритетних заходів:

- 1) розширення доступу до продовольства – розширюються можливості виробництва і працевлаштування, з'являється можливість зробити кроки, спрямовані на все більш справедливий розподіл доходів;
- 2) створення нових кваліфікацій у сфері послуг пов'язаних з аграрною сферою – підвищення доступності до новітніх технологій аграрної сфери,

нові можливості в плані передачі інформації та обміну досвідом, удосконалення рівня ефективності у виробництві продовольства;

3) збереження природних ресурсів і їх раціональне використання, сприяння зростанню продуктивності – збільшення генетичної різноманітності видів сільськогосподарських культур і тварин, структурне відновлення ґрунтів та підвищення їх родючості, раціональне споживання природних ресурсів, очищення водних ресурсів, збереження, захист та збільшення продуктивного потенціалу бази природних ресурсів.

ВИСНОВКИ

У даній кваліфікаційній (дипломній) роботі було здійснено теоретичне вивчення та практичне обґрунтування щодо розвитку світового АПК через взаємозв'язок економічних суб'єктів та соціальних груп населення різних країн. Основні висновки та результати, які було одержано у ході дослідження, є наступними:

1. Визначено сутність та особливості розвитку світового АПК.

Агропромисловий комплекс (АПК) — найбільший міжгалузевий комплекс, що об'єднує кілька галузей економіки, спрямованих на виробництво та переробку сільськогосподарської сировини й одержання з неї продукції, що доводиться до кінцевого споживача. Також агропромисловий комплекс (АПК) — сукупність галузей економіки країни, що охоплює сільське господарство та галузі промисловості, тісно пов'язані із сільськогосподарським виробництвом, які здійснюють перевезення, зберігання, переробку сільськогосподарської продукції, постачання її споживачам, забезпечують сільське господарство технікою, хімікатами та добривами, обслуговують сільськогосподарське виробництво.

Розглянуті трактування поняття “агропромисловий комплекс” у кваліфікаційній роботі підкреслюють істотно значущу рису як “сукупність або комплекс галузей”, що дає змогу трактувати АПК як економіко-правову систему, яка базується на функціональній взаємодії галузей економіки.

Головною метою АПК є максимізація ступеня задоволення потреб суспільства в сільськогосподарській продукції та продуктах її переробки за умови підвищення ефективності суспільного виробництва, для чого необхідне виконання таких умов: по-перше, збалансованості та структуризації всіх стадій агропромислового виробництва за основними техніко-економічними параметрами; по-друге, цілеспрямованості різномірних, але взаємопов'язаних видів діяльності, що й становлять у сукупності агропромисловий комплекс.

2. Прослідковано структурну характеристику світового АПК.

Отож, агропромисловий комплекс містить у собі низку структурних елементів:

1) сільське господарство, де в рамках базисних галузей рослинництва і тваринництва виробляють різноманітні види сільськогосподарської сировини для переробки (зернові, технічні культури, багато видів тваринницької продукції), кінцеву продовольчу продукцію для споживання у свіжому вигляді (картопля, овочі, плоди, ягоди, виноград, яйця, молоко тощо), а також корми для виробництва тваринницької продукції;

2) переробну промисловість (у системі харчової, легкої, борошномельно-круп'яної та комбікормової галузей), підприємства якої виробляють харчові продукти, включно з напоями та тютюном, вироби зі шкіри, текстилю та волокна;

3) продовольчий ринок, у системі відповідної оптової та роздрібної торгівлі, громадського харчування, з урахуванням адекватної зовнішньоекономічної діяльності та міжрегіональної торгівлі, призначенням яких є реалізація споживачам, включно з домашніми господарствами, різноманітних видів кінцевої продукції АПК;

4) ресурсозабезпечувальну, забезпечувальну інфраструктуру, як систему галузей і підприємств, що виробляють і постачають сільському, лісовому, рибному господарствам, переробній промисловості та торгівлі різноманітні товари: техніку, добрива і пестициди, комбікорми, паливно-мастильні матеріали та електроенергію, покупне насіння, племінних тварин, птицю і молодняк для відгодівлі тощо;

5) інформаційно-технологічну, обслуговуючу інфраструктуру, як систему підгалузей і підприємств, що здійснюють закупівлі сировини і продовольства, прокат машин і виконання контрактних робіт, ремонт і обслуговування основних фондів, фінансові послуги, послуги з маркетингу, транспортування, логістики, зберігання продукції та ін.;

6) специфічною підсистемою агропромислового комплексу є споживча

кооперація на селі, в якій наявні, власне кажучи, всі структурні елементи АПК, зокрема, сільське господарство, закупівля сировини, переробка сільськогосподарської продукції, торгівля і громадське харчування, а також інфраструктура.

3. Простежено сучасні тенденції розвитку світового АПК.

Світовий ринок продовольства протягом останніх років зазнає значної трансформації. Площі, займані різними видами сільськогосподарського виробництва, останнім часом змінюються дуже незначно. Це свідчить про те, що в світі практично досягнута межа освоєння земель, придатних для сільського господарства в умовах безперервного росту чисельності населення. Слід зауважити, що нерівномірність обсягів виробництва аграрних продуктів і приросту населення неминуче призведе до перерозподілу в світі ресурсів продовольства. Тому, науковці прогнозують три можливі сценарії розвитку: зростання виробництва в 2 рази, скорочення приросту чисельності населення планети шляхом обмеження народжуваності або ж зниження норм споживання основних видів продовольства.

4. Проаналізовано вплив соціально-економічного розвитку країни на рівень розвитку АПК.

Напрями підвищення ефективності сільського господарства різних регіонів є частиною державної політики кожної країни щодо забезпечення продовольчої безпеки та сталого зростання соціально-економічних показників. Посилення галузевої спеціалізації спрямоване на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств та виробленої продукції, створення нових робочих місць та залучення кваліфікованих спеціалістів.

Зайнятість у агропромисловому комплексі становить близько від 2-25% від загальної зайнятості в країні. Це індивідуальні підприємці, а також люди, які працюють на умовах трудового договору в фермерських господарствах, сільськогосподарських організаціях та на підприємствах харчової та переробної промисловості.

Аналіз показників зайнятості населення свідчить про те, що за останні 5 років безробіття у всіх досліджуваних країнах скоротилося, у зв'язку з чим наявний позитивний вплив галузі на соціально-економічну ситуацію в країнах. Введення нових потужностей сприяло залученню кваліфікованих фахівців та некваліфікованої робочої сили, що є важливим показником для забезпечення доходами різних категорій населення.

5. З'ясовано проблеми та запропоновано перспективи розвитку світового АПК залежно від рівня соціально-економічного розвитку країни.

Дослідження, проведені в рамках цієї дипломної роботи, дає змогу зробити висновки про те, що в найближчому майбутньому одним з ключових викликів, що стоять перед людством, буде питання продовольчої безпеки населення планети. Така тенденція буде зумовлена, насамперед, зростанням загальної чисельності населення при одночасному значному зниженні рівня життя, особливо в країнах, що розвиваються. Крім того, не слід виключати негативний вплив на наявні запаси продовольства з боку таких факторів, як фінансові та економічні кризи, погіршення природних умов, зміна клімату, що впливає на поширеність неврожаїв, а також вплив надзвичайних факторів, таких як введення карантину практично в усьому світі, що призвело до закриття кордонів, унеможливлення трудової міграції, транскордонної трудової міграції, транскордонної торгівлі тощо, і як результат – суттєво похитнувся рівень продовольчої безпеки більшості країн, особливо слаборозвинених.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безлисюк Ю. А. Управління агропромисловим комплексом регіону та основні шляхи його вдосконалення. Тернопіль, 2018. 101 с. URL: <http://surl.li/gsxpi> (дата звернення: 10.12.2022).
2. Данилишина А. О. Світовий АПК та його роль у вирішенні глобальної продовольчої проблеми. Вінниця, 2020. 89 с. URL: <https://iarch.donnu.edu.ua/article/view/9657> (дата звернення: 10.12.2022).
3. Гороховець Ю. А. Теоретичні основи структурування АПК регіону. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2014. С. 69–72. URL: <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2014/n27/14.pdf> (дата звернення: 10.12.2022).
4. Навчальні матеріали онлайн. URL: <http://surl.li/gsxpo> (дата звернення: 13.12.2022).
5. Студентська бібліотека “Букліб”. URL: <https://buklib.net/books/24607/> (дата звернення: 14.12.2022).
6. Освітній проект “На Урок”. URL: <http://surl.li/gsxpu> (дата звернення: 14.12.2022).
7. Науково-теоретичні та методичні основи дослідження агробізнесу. URL: <http://surl.li/ewnwg> (дата звернення: 15.12.2022).
8. Бібліотека підручників та статей “Posibniki”. URL: <http://surl.li/gsxqa> (дата звернення: 10.01.2023).
9. Дергалюк М. О. Підходи щодо визначення сутності поняття “Агропромисловий комплекс”. *Економіка та держава*. №5. 2018. С. 34-37. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2018/10.pdf (дата звернення: 10.01.2023).
10. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://data.worldbank.org/> (дата звернення: 11.01.2023).

11. Top 10 exporters of agricultural products. URL: <https://www.opportimes.com/top-10-exporters-of-agricultural-products/> (дата звернення: 14.01.2023).
12. Статистична онлайн-платформа Statista. URL: <https://www.statista.com/markets/2535/topic/970/economy/#overview> (дата звернення: 15.01.2023).
13. Статистична онлайн-платформа Statista. URL: <https://www.statista.com/markets/2535/topic/422/international/#overview> (дата звернення: 15.01.2023).
14. Статистична онлайн-платформа Statista. URL: <https://www.statista.com/forecasts/1243605/revenue-food-market-worldwide> (дата звернення: 15.01.2023).
15. Офіційний сайт продовольчої та сільськогосподарської організації ООН. URL: <https://www.fao.org/home/en/> (дата звернення: 15.01.2023).
16. Ерфан Є. А., Сабов А. С. АПК України в порівняльному вимірі країн з різними рівнями соціально-економічного розвитку в контексті дії ЗВТ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 21. 2018. С. 80-83. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_1_2018-ua/21_1_2018.pdf#page=80 (дата звернення: 20.01.2023).
17. IGI Global. Publisher of timely knowledge. URL: <http://surl.li/gsxqg> (дата звернення: 25.01.2023).
18. Дяченко Б. І., Стець Д. І. Роль країн “Великої сімки” у сучасних міжнародних економічних відносинах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 19. 2018. С. 76-79. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_3_2018ua/17.pdf (дата звернення: 26.01.2023).
19. Moody’s Analytics. Economic Indicators/. URL: <https://www.economy.com/china/agriculture-employment> (дата звернення: 10.02.2023).
20. Ag and Food Sectors and the Economy. URL: <http://surl.li/gsxqk> (дата звернення: 15.02.2023).

21. Overview of Canada's agriculture and agri-food sector <https://agriculture.canada.ca/en/sector/overview> (дата звернення: 15.02.2023).
22. Тетеринец Т. А. Бенчмаркинг американской и азиатской модели управления развитием человеческого капитала в АПК. URL: <http://surl.li/gsxqq> (дата звернення: 16.02.2023).
23. Stezhko N. Development of Model Scenarios for Forecasting Food Production and Consumption in Asia in Context of Solving Global Food Problem. *Journal of Physics: Conference Series*. Vol. 1804. 2021.
24. Agricultural workforce in England at 1 June 2022. URL: <http://surl.li/gsxqx> (дата звернення: 01.03.2023).
25. Stezhko N., Ahmed J. Obaid Food Security in Terms of Economic Affordability of Food: Analysis, Opportunities and Prospects. *Journal of Physics: Conference Series*. Vol. 1963. 2021.
26. Global Food Security Index 2022. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/> (дата звернення: 10.03.2023).
27. Офіційний сайт Статистичного відомства європейського співтовариства. URL: <http://surl.li/gsxox> (дата звернення: 20.03.2023).
28. Батир Ю.Г. Державна стратегія продовольчої безпеки України. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/13253/1/Batur.pdf> (дата звернення: 20.03.2023).
29. National Bureau of Statistics of China. URL: http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202201/t20220113_1826284.html (дата звернення: 15.04.2023).
30. Stezhko N. Causes and scope of global food security problem in the modern world. *Scientific Journal «EUROPEAN SCIENCE»*. European institute of further education (Slovakia), Podhájska. №1. 2020. pp. 77-82.
31. Spector L., Khomutova E. Problems and prospects for the development of the agroindustrial complex in Russia. URL: <http://surl.li/gsxrd> (дата звернення: 20.04.2023).

32. The OECD-FAO Agricultural Outlook 2021-2030. URL: <http://surl.li/gsxri> (дата звернення: 21.03.2023).
33. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 22.04.2023).
34. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.04.2023).
35. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <https://www.wto.org> (дата звернення: 26.04.2023).
36. Офіційний сайт Європейської асоціації вільної торгівлі URL: <https://www.efta.int> (дата звернення: 27.04.2023).
37. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). URL: <https://unctad.org> (дата звернення: 28.04.2023).
38. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <https://www.imf.org/en/Home> (дата звернення: 29.04.2023).
39. Офіційний сайт Міжнародного банку реконструкції та розвитку. URL: <https://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd> (дата звернення: 30.04.2023).
40. Офіційний сайт Міжнародної фінансової корпорації. URL: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/home (дата звернення: 30.04.2023).

Відгук керівника випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи
здобувача вищої освіти Державного податкового університету групи МЕН-19-1
Петриш Єлизавети Володимирівни

На тему: “Світовий АПК: порівняльний аналіз розвитку в розрізі країн різних рівнів соціально-економічного розвитку”, поданої на одержання першого (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю 292 “Міжнародні економічні відносини”

Аграрний сектор є однією із пріоритетних сфер економіки країни. Він впливає на визначення її місця в міжнародному поділі праці та формування рівня конкурентоспроможності. Завдяки нарощуванню обсягів сільськогосподарського виробництва, країна може значно наростила свій експортний потенціал та увійти до числа провідних країн-експортерів за низкою видів сільськогосподарської продукції. Водночас розвиток аграрного сектору стикається з низкою проблем, які обмежують можливості максимально повного використання наявного виробничого потенціалу. Насамперед, це стосується недостатньої ефективності господарювання, низької товарності багатьох господарств, переважно сировинної орієнтації експорту. Особливо гостро відчувається брак інновацій як у сільському господарстві, так і в розвитку інфраструктури аграрного ринку. Це призводить до відставання країни від провідних держав світу за рівнем урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби, енергомісткості аграрного сектору.

Структура даної випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи обґрунтована логікою вирішених задач і дає змогу досить повно розкрити характер дослідження. Можна зробити висновок про те, що автором було правильно визначено актуальність теми, мету, напрямки та методи дослідження. Аналіз основних положень випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи дає підставу для висновку про те, що це є закінчена наукова робота, виконана автором на високому теоретичному і практичному рівнях.

Робота включає вступ, три розділи з підрозділами, висновки, список використаних джерел.

Перший розділ роботи присвячено дослідженню теоретико-методологічних засад розвитку світового АПК. У другому розділі проаналізовано сучасний стан розвитку світового АПК. У третьому розділі

розглянено проблеми та перспективи розвитку світового АПК залежно від рівня соціально-економічного розвитку країни.

До важливих положень роботи слід віднести теоретичне обґрунтування сучасного стану розвитку світового АПК, вплив першочергових показників соціально-економічного розвитку – макроекономічних (ВВП на душу населення, експорт та імпорт глобальних країн-лідерів) та показників споживання та виробництва аграрної та продовольчої систем.

На підставі викладеного, пропонується оцінити випускню кваліфікаційну (дипломну) роботу Петриш Єлизавети Володимирівни на «відмінно» 95 А.

Керівник випускної кваліфікаційної
(дипломної) роботи

Завідувач кафедри міжнародних економічних
відносин Державного податкового університету,
доктор економічних наук, професор

Н. В. Стежко

Висновок кафедри про випускню кваліфікаційну (дипломну) роботу

Випускна кваліфікаційна (дипломна) робота здобувача вищої освіти Петриш Єлизавети Володимирівни після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від 48 05 2023 № 4 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин,
доктор економічних наук, професор

Н.В. Стежко

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну дипломну роботу

здобувача вищої освіти Державного податкового університету

Петриш Єлизавети Володимирівни

Світовий АПК: порівняльний аналіз розвитку в розрізі країн різних рівнів соціально-економічного розвитку.

Актуальність теми. Аграрний сектор є однією із пріоритетних сфер економіки країни. Він впливає на визначення її місця в міжнародному поділі праці та формування рівня конкурентоспроможності. Завдяки нарощуванню обсягів сільськогосподарського виробництва, країна може значно наростила свій експортний потенціал та увійти до числа провідних країн-експортерів за низкою видів сільськогосподарської продукції. Водночас розвиток аграрного сектору стикається з низкою проблем, які обмежують можливості максимально повного використання наявного виробничого потенціалу. Насамперед, це стосується недостатньої ефективності господарювання, низької товарності багатьох господарств, переважно сировинної орієнтації експорту. Особливо гостро відчувається брак інновацій як у сільському господарстві, так і в розвитку інфраструктури аграрного ринку. Це призводить до відставання країни від провідних держав світу за рівнем урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби, енергомісткості аграрного сектору.

Наукова новизна даної роботи полягає у посиленні галузевої спеціалізації, що спрямоване на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств та виробленої продукції, створення нових робочих місць та залучення кваліфікованих спеціалістів у всі галузі світового АПК.

У роботі обґрунтовано висновки та прогнози щодо сучасного стану і перспектив розвитку світового АПК залежно від рівня соціально-економічного розвитку країни. Отже, тема кваліфікаційної роботи є досить актуальною та значущою.

Якість проведеного аналізу проблеми та табличного матеріалу. На достатньо високому рівні для такого роду наукових робіт здійснено дослідження даної теми роботи. Соціально-економічний розвиток держави є найважливішим показником оцінки рівня розвитку окремої держави як у світовому господарстві,

так і для кожного мешканця окремої взятої країни. Тому, вплив показників соціально-економічного розвитку країни на розвиток АПК є важливою темою для дослідження. Текстовий та табличний матеріал містить поглиблену інформацію досліджуваної теми. Були коректно підібрані методи та методики, що відповідають умовам дослідження. Структура роботи повністю відповідає завданню з підготовки бакалавратського наукового дослідження.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі після аналізу динаміки розвитку світового АПК та впливу окремих соціально-економічних показників на нього, стає зрозумілим, що світовий ринок продовольства протягом останніх років зазнає значної трансформації. Площі, займані різними видами сільськогосподарського виробництва, останнім часом змінюються дуже незначно. Це свідчить про те, що в світі практично досягнута межа освоєння земель, придатних для сільського господарства в умовах безперервного росту чисельності населення. Слід зауважити, що нерівномірність обсягів виробництва аграрних продуктів і приросту населення неминуче призведе до перерозподілу в світі ресурсів продовольства. Тому, науковці прогнозують три можливі сценарії розвитку: зростання виробництва в 2 рази, скорочення приросту чисельності населення планети шляхом обмеження народжуваності або ж зниження норм споживання основних видів продовольства.

Загальний висновок і оцінка роботи. У даній роботі було детально розкрито проблематику обраного напрямку, описано наявні проблеми та надано практичні рекомендації щодо їхнього вирішення. На підставі описаного матеріалу, бакалаврська (дипломна) робота виконана у відповідності з завданням та з дотриманням всіх вимог. Робота заслуговує оцінки «відмінно», а її автор Петриш Єлизавета Володимирівна – присвоєння кваліфікації бакалавра з міжнародних економічних відносин.

Рецензент д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки

« 10 » 05

Д.В. Слюсарева
(підпис, М.П)

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи

Кафедра міжнародних економічних відносин

ДОВІДКА

**про перевірку курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи
на академічний плагіат**

П. І. Б. автора роботи

Петриш Єлизавета Володимирівна

Курс/група _____ МЕБ-19-1

Тема курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

«Світовий АПК: порівняльний аналіз розвитку в розрізі країн
різних рівнів соціально-економічного розвитку»

П. І. Б. наукового керівника

Стежко Н.В.

Дата захисту

18.06.2019

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 77,4 %
Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень (посилання,
цитування) і неправомірних запозичень (пояснення щодо відсотку тексту,
який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але
вони не зазначені в літературних джерелах) 22,6 %, цитат 0,06 %.

Провідний
фахівець

Рябенко М.С.